

ΕΜΒΑΘΗΡΙΑ

Γαμήλιο	9
Πένθιμο	49
Των τρελών	85

ΓΑΜΗΛΙΟ

Η ιστορία του ξεπαγιασμένου βασιλιά, που έζησε και πέθανε για μια αγάπη που δεν ήταν δική του, τελειώνει μ' ένα πληγωμένο πρόσωπο, δεμένο, καταματωμένο, με το ένα χέρι που γραπώνει την καρδιά στο στήθος, με το άλλο που απλώνεται κι αποζητάει να με βοηθήσουνε. Και τότε βγαίνει τρέχοντας από το κάστρο η Ματούλα που λένε ότι βάφεται απαίσια και σε τρομάζει. Μου λέει «πρόσεξε, δεν πρέπει να μιλήσεις».

Λοιπόν, αυτό είν' ένα έξυπνο παιχνίδι. Και σπεύδουν και με δεβαιώνουνε «μα, βέβαια, που παίζουμε». Και τότε γονατίζω και της σκύβω το κεφάλι και τρέχει το κορίτσι να με πιάσει από τις μασχάλες και νιώθω να ξηλώνονται οι ραφές, μα λέει πάλι «μην τυχόν και μου μιλήσεις». Και πάλι υπομένω και σηκώνομαι αργά σαν πονεμένος, θα πρέπει να τους φαίνομαι ότι συντριβομαι. Εκεί κοντά στο μάτι, που το μισανοίγω, βλέπω πως έβαψε ανόητα τη μύτη της και μοιάζει να την έπιασαν απ' το χαλκά και να της είπαν «τώρα θα χορέψεις σαν αρκούδι». Από το μέσα μέρος, όπου στέκονται οι άλλοι οπλισμένοι, νομίζω πως μου κάνουνε νόημα και πως γελούν, κάποιος φορά μια μύτη από καρναβάλι, κόκκινη, και κείνη τη στιγμή τρυπώνει μες στην αγκαλιά μου το κορίτσι που μυρίζει πράσινο σαπούνι και κολόνια από γαρίφαλο. Ανοίγω τα δυο χέρια μου εμφαντικά, τα κλείνω και την κλείνω μέσα τη Ματούλα και σκέφτομαι τον κήπο των πριγκίπων και «να ήμασταν εκεί» σ' αυτή την ευκαιρία. Μα τότε τρέχουνε οι άλλοι και τρα-

βούνε τα σπαθιά, τινάζουνε τις μπέρτες τους με σίγουρο θυμό και ανεμίζουν τα πιστόλια τους σαν παιχνιδάκια, τρομάζουνε και τρεμοσβήνουν τα καντήλια, ακούγονται που δήχουν και σφυρίζουνε οι άλλοι και κάποιος που φωνάζει «μας γελάσανε». Και σκέφτομαι συνέχεια «δεν πρέπει να μιλήσω», μπορεί να είναι κάποια άλλη τιμωρία που με περιμένει, κάποιο πρόστιμο που λέει «αν μιλήσεις, δε θα φας». Και γίνεται τριγύρω ησυχία και τρέχει η Ματούλα προς τους άλλους άντρες, γονατίζει και ενώνει τα δυο χέρια της σε ικεσία, κάποιος μου φωνάζει «να της κάνεις το χατίρι», δεν πληρώνει τίποτε, και δήχουνε οι άλλοι και τη σπρώχνουνε και τη χτυπούνε, κι ο ένας την αρπάζει από τα μαλλιά, στο άλλο χέρι ανεμίζει το σπαθί του σαν να λέει θα της πάρω το κεφάλι. Πέφτει εκείνη συντριμμένη και απελπισμένη, δείχνει τον που την αγκάλιασε – εμένα, πάλι φαίνεται να δέεται και τραβιούνται οι αγριωποί στην άκρη και γελούνε κάτω από τα μουστάκια τους τα ψεύτικα. Όμως κάνουν ότι σκέφτονται κι ότι διατάζουν, ύστερ' από λίγο τρέχουνε στο μέσα μέρος, εκεί κεντά η Αρετή για το προικιό της, δγάζουν το Δημήτρη σαν παπά και φέρνουν πίσω του τα εξαφτέρουγα, ακούγονται και πάλι γέλια από κάτω, μα πάλι την ακούω να μου ψιθυρίζει «μη μιλήσεις, μη γελάσεις». Ταχθήκαμε υπήκοοι ενός μαρμαρωμένου βασιλιά που διατάζει πως σε τούτο το παιχνίδι θα μιλούν τα χέρια και τα πόδια μόνο κι η κορμωστασιά, που όταν γέρνει και μαζεύεται σημαίνει ότι συμφωνούμε και υποταζόμαστε, αλλιώς τινάζουμε επάνω το κεφάλι και γουρλώνουμε τα μάτια.

Και κείνη μου χαμογελά συνέχεια, θαρρώ πως μου μνηνάει ότι της αρέσει που θα μας παντρέψουν, μπορεί να θέλει να μου πει πως της αρέσει που με φώναξε και παίζουμε μαζί. Κι όταν τραβιόμαστε στην άκρη που είναι σκοτεινή, μου λέει «άντρα μου» και με χαϊδεύει, μετά μου ψιθυρίζει δίχως να μπορούν να την ακούσουν «όταν τελειώσουμε, σε θέλω να σου πω». Κι αυτός είναι ο κανόνας, όπως λεν, του παιχνιδιού, να ορμηγεύεις στα ψιθυριστά το ταίρι σου, τη

νύχτα να σου λύνονται τα μάγια και να σου χαρίζουν ένα σκέτο βότσαλο. Και τότε μου αποκαλύπτει πως μένει σ' ένα μαχαλά Εβραίων. Και ανεβαίνουμε στα σκοτεινά σοκάκια κι ύστερα απαντάμε την ανοιχτωσιά, πίσω τα τραγούδια και ο καλπασμός από τα άλογα, προς μας ένα κατασκότεινο βασίλειο από ταπεινά καλύβια. Λέει «η μητέρα μου με περιμένει με αναμμένο το λυχνάρι». Κάτω απ' το φως των άστρων ζωγραφίζονται δυο δέντρα, μια αυλή, ένα μικρό παράθυρο με κόκκινη κουρτίνα που πίσω της παλεύουν δυο σκιές. «Μπορεί να ήρθε κι ο πατέρας από το ταξίδι» λέει η Ματούλα. Και συμπληρώνει «θα 'πρεπε να 'ρθεις στο γάμο» – πότε – «με παντρεύουνε» – «με ποιον;».

Μπροστά τους περπατούν με τα διολιά και πίσω έρχεται το βόδι και πιο πίσω το καρότσι. Θα είναι καθισμένη η κοπέλα, κι ο γαμπρός βαστά τα γκέμια, στις πόρτες θα τους βλέπουν δίχως να μιλούν οι γείτονες, φορούνε τέτοιες ώρες κόκκινα και θαλασσιά και κίτρινα, κρατούνε φαναράκια και καλοτυχούνε. Και κει στην άκρη απ' την πολιτεία, εκεί που ξεχωρίζει μέσα στ' άστρα το παλιό καστέλι, θαρρείς πως κατεβαίνουν ταξιδιώτες από το βουνό· είναι αυτοί που έρχονται, που φεύγουνε και λένε τα τραγούδια της αγάπης – «θα έπρεπε να σ' είχαμε στο γάμο» μου τελειώνει. Μα σκέφτομαι τη μάνα μου, τις αδερφάδες μου, που τρέχουν από εκκλησιά σε εκκλησιά για να ξεορκίσουν τον αντίχριστο και την πεντάλφα. Και τότε ψάχνω μέσα στο σκοτάδι, απαντώ το χέρι της και λέει «μου πονάει κει που με κρατάς». Την κλείνω μέσα στα πλεμόνια μου και με φιλάει, κι ακούω, όπως στον ξεπαγιασμένο βασιλιά, το «σε πονάω». Κατόπι σκέφτομαι τα μάγια, την κακή την ώρα και περνάω την παλάμη μέσα στο γιακά, «ακόμη δεν ξεντύθηκες» μου ψιθυρίζει, απ' τον ώμο κατεβαίνει το γυαλιστερό ζωνάρι και στη μέση έχει μείνει η αγκράφα, τα ξεφτιδία από το σωκάρδι – φιλιόμαστε, σαν να κοιτάζω μια στιγμή τα άγρια άλογα τα κύματα της θάλασσας που μου παγώνανε τα πόδια και τους ψαράδες που φωνάζαν «γύρνα πίσω, θα σε πάρουν οι Εβραίοι» που στέκονται και

ξαγρυπνού» και ξαγρυπνού ακόμη και την ώρα τούτη μέσα στις καλύβες και λένε τους καημούς τους σαν να τραγουδούν. Θαρρεί κανείς πως είναι μια δική τους ψαλμωδία και κάπου έρχονται στο νου μου τα γερόντια, εκείνα τα ανήμπορα, τα πάλλευκα απομεινάκια από τις γραφές, που δεν τους έμαθαν να βάζουν παντελόνια, που κάθονται βουβά κι ακίνητα μπροστά απ' τα μαγκάλια και μοιάζουν να πιστεύουν ότι το αντερί τους και η γλώσσα των παππούδων είναι που μετράνε.

«Ποιος κάνει εδώ τους γάμους σας;» ρωτάω, και όλο ξεπηδάει μες στο νου μου ο χαμάμης και πίσω οι χωριάτες κι οι ψαράδες που πετροβολούν κι ακόμη πίσω τα εβραϊδάκια τρομαγμένα με τα πιο μικρά που κλαίει και που φεύγουν απ' τον άλλο δρόμο από κει που ήρθαν και μετά που τρέχαμε στις μάνες μας ζαρώνοντας και που τις παρακαλούσαμε ν' αρχίσουν το παραμύθι με το μαγεμένο βασιλόπουλο εκείνο που κρεμάστηκε από αγάπη· το άλλο βράδυ θα με ντύσουν βασιλόπουλο, «τα έμαθες τα λόγια σου, το μέρος που θα πουν τα χέρια σου και η κορμωστασιά σου;» Θυμούμαι που μιλούσε η μητέρα για ολόστητους, καμαρωτούς Εβραίους, αδυνατισμένους εξεπίτηδες, που πιάναν και χορεύανε με πάθος σαν να έλεγαν «σε αγκαλιάζω, σε εξουσιάζω»· και πάλι η Ματούλα είναι η υποταγμένη, «θα πρέπει να υπακούω και να μη μιλάω» μου λέει.

Και δίπλα απ' τη Βικτορία κι από τη Ματούλα κάθεται ο θεατρώνης με το κίτρινο πουκάμισο και την καφετί γραβάτα, που του τη ζηλεύω, προστάζει να του φέρουνε το ναργιλέ του και τρομάζει η Ματούλα, τον περιποιείται. Τότε απλώνει εκείνος την παλάμη του και τη χαϊδεύει· «θα σε θυμηθώ το βράδυ» της υπόσχεται. Πάει να με πνίξει ένας δήχας ασταμάτητος, στρέφουν όλοι για να με κοιτάξουν κι ακούγεται που λέει ο ιπλότης πως «ο δήχας και ο έρωτας...». Τότε δγαίνω έξω και θαθιανασαίνω. Μπρος μου είναι μια αυλή γεμάτη δέντρα, θα 'θελα να πάω να σταθώ στον ίσκιο τους, μα είναι δέντρα ρημαγμένα, γυμνωμένα κι άκαρπα. Και σε λίγο έρχεται ο ιπλότης και μου λέει «δεν

πιστεύω και να κρεμαστείς». Λοιπόν, το βράδυ του έχω τάξει να τον κανονίσω. Θυμήθηκα το σχέδιο και το περιέγραφα και στη Ματούλα, εκείνη γέλασε και είπε πως δε γίνεται, την έτρεμε τη μάνα της και δεν μπορούσε ούτε τόσο να την πικράνει. Και τότε λέω πως θα έπρεπε να βαφτιστεί και να την πουν Μαρίκα, πονά κανείς ολόκληρη τη ράτσα των Εβραίων. Το μεσημέρι που προσμένω να γυρίσω σπίτι μου, μπερδεύεται στα πόδια μου εκείνο το τρελό παιδί που κάθεται σε μια γωνιά και τραγουδάει. Την ώρα που ακούγεται να φτάνει το θαγόνη, σηκώνεται και μας χτυπάει με τη βέργα του· «αυτά είναι όλα τους δικά μου» μας φωνάζει «και σας το απαγορεύω». Μα την πρώτη τη φορά που μας απείλησε με το καμτσίκι του του λέω «ένα δυο μπορεί και να μην πρόλαβες να τ' αγοράσεις», μα κείνο λέει «όχι, όχι» και χτυπά τη βίτσα του, κι όλο κρεμιέμαι και με κυνηγάει. Ύπάρχει κι ένας άλλος Οδριγιός κοντόχοντρος, που παίρνει και του σπάει το καμτσίκι του στα τέσσερα και πιάνω τότε και γεμίζω το καπέλο του φτυσίματα, «η τιμωρία σου που έγινες κοντός» του ψιθυρίζω. Και κείνος στρέφεται και με κοιτά, νομίζει ότι πρέπει για καλά να μου θυμώσει, «μα είναι θέλημα Θεού» του ξαναλέω. Και τότε μουρμουρίζει κάτι για τη μάνα μου, βρισκόμαστε στο πάτωμα και τον χτυπάω και τρέχουμε στο δρόμο και μας κυνηγούν. Μα χάνομαι και κάθομαι να πάρω την ανάσα μου, την ψυχραιμία μου. Και τότε λέω πού θα βρω πενηνταράκι για το εισιτήριο. Και κρέμομαι στο σίδερο, φωνάζουνε οι τζαντερμάδες και πάλι βρίσκομαι σ' ένα σοκάκι και σιγοσφυρίζω. Στο πίσω το παράθυρο τινάζει μια κοπέλα το φουστάνι της και κάθομαι και της μιλώ και κείνη φαίνεται να λύνεται στα γέλια, μέχρι που ακούγεται να την καλούνε «Φεβρωνία, Φεβρωνία», και μου κλείνει το παράθυρο και φεύγει. Τούτον το δρόμο πρέπει να τον θυμηθώ και να ορμηνέψω τη Ματούλα· εδώ δε χρειαζόταν ούτε βάφτιση, ούτε χαχάμης. «Λοιπόν, αναρωτιέμαι πώς τους κάνετε τους γάμους σας;», μπροστά πηγαίνουν τα βιολιά και παίζουμε και πίσω περπατά η νύφη σαν

να δέεται, και στα μισά του δρόμου περιμένει ο γαμπρός.

Εγώ δεν πρόκειται να περιμένω να αγιάσουμε την Κυριακή ξηλώνω τις μασχάλες απ' το ιπποτικό κοστούμι και κολλάω δυο ολόασπρα φτερά. Ύστερα τρέχω και τα λέω όλα της Ματούλας, «θα πρέπει να σε πάρω και να φύγουμε» της ψιθυρίζω. Ανοίγουνε τα μάτια της, νομίζεις ότι παίζουμε τη Γενοδέφα κι εγώ της λέω «είσαι η αδερφή μου και σε ξαναβρίσκω που σε κλέψαν οι τσιγγάνοι» – «μα μη ξεχνάς είμαι Εβραίισα» μου λέει. Μπορεί και να φαντάζεται πως θα ξεσηκωθούνε οι φυλές για το χατίρι της, να πάρουνε τα άρματα και να κομματιαστούνε, *θυμούμαι τους Εγγλέζους που βαρούσαν τους ατσίγγανους και «πλέντι ψείρα» τους φωνάζαν και τρέχαν τους πετούσαν μες στη θάλασσα και κάθονταν οι γύφτισσες και κλαίγαν στην ακρογιαλιά και τότε δγήκανε η μάνα μου και άλλες χριστιανές τους περιμάζεψαν, τους τάισαν, τους έντυσαν και κείνες λέγαν να σας πούμε ποια η μοίρα σας, την άλλη μέρα φώναζαν μακριά οι κατσιδέλοι και πήρανε το δρόμο οι μανάδες τα μωρά και πίσω ακολουθούσαν οι γέροι και στο τέλος οι πεισματωμένοι άντρες τους.* «Αν έρθω και το πω της μάνας σου, τι θα μου κάνει;» τη ρωτάω – «ποτέ μου δε σε πίστεψα, μπορεί ποτέ της να μη θέλησε για ταίρι της εμένα – «Θα πρέπει να ξεγράψω τους δικούς μου» κλαίγεται. Και τότε στέκομαι στην πόρτα από την καλύβα τους, «εδώ είναι το σπίτι σου;» τηνε ρωτάω.

Μα μου θυμίζει το δικό μας το υπόγειο, το παραθύρι με τις δυο χιλιάδες πόδια που ανεβαίνουν, κατεβαίνουν και μαζεύουνε το χώμα και μας το ταΐζουν. Η μάνα μας μάς έντυνε και μας συγύριζε στο πίσω μέρος, μπροστά μας ανοιγότανε ο χώρος με αμέτρητα σκαλιά, στο βάθος ένα πεύκο που μας έκρυβε τον ήλιο· από το πάνω μέρος ακουγότανε τα βήματα στο μέταλλο, κυλούσαν μέχρι κάτω τα παιδιά και τα κουτιά και τα σκουπίδια, πολλές φορές θυμόμασταν *το μακρινό νησί και το χωριό με τις ελιές και με το στοιχειωμένο σπίτι, το λέγανε Πυργί, και έβλεπε στο*

πέλαγος εκεί εθάψαν τον παππού και τη γιαγιά και το εγκατέλειψαν και τότε μείναμε στη χώρα και ποτίζαμε τα άλογα των μπέηδων – και τέλος λέει η Ματούλα «γεννηθήκαμε σε τούτη δω την πολιτεία» και την καμαρώνουνε. Το βράδυ νιώθει να σηκώνεται ολόρθη και να τη χειροκροτεί. Ανοίγει τότε ο ιπότης τις χερούκλες του και του φυτρώνουν ξαφνικά λευκές φτερούγες στις μασχάλες του· ακούγονται σφυρίγματα και κάποιος κάνει κικιρίκου και χειροκροτούνε όλοι. Και τρέχουμε από το στενό σε σκάλα κι από κει στα δέντρα και κυλιόμαστε και ακούγονται ακόμη οι σφυριγματιές λες και μας κοροϊδεύει το σκοτάδι. Μυρίζει μπρος το στόμα μου, το χώμα και τα φύλλα, κι ύστερα φτάνει από κάπου ποδοβολητό, εκείνος μ' αγκαλιάζει και γυρίζουμε, θαρρείς πως μας τυλίγουνε τα ολόγυμνα κλαδιά κι οι κληματσίδες. Στη μέση τώρα στέκεται η Βικτορία και ο θεατρώνης που φωνάζει «μας ρεζίλεψες». Μα φτάνουν μέχρι έξω τα σφυρίγματα και βγαίνει όρντινο να συνεχίσουμε· μονάχα ο ιπότης μας βραδυρορεί και λέει λυσσασμένος «θα σ' την κανονίσω την Εβραίισα». Θα κλαίει η Ματούλα και θα με ζητάει, λέει πως η δεξιροπούλα με συμπάθησε και ο ιπότης τραγουδά για την αγάπη του στο Τζάντε, «αυτά τα έχει το επάγγελμα» μου ψιθυρίζει. Την Κυριακή θα πρέπει να μετρήσουμε τα χρήματά μας, μπορεί κανείς να ζήσει, ν' αγοράσει ρούχα, να πει εγώ μπορεί να μη γεννήθηκα το βασιλόπουλο, μα ντύνομαι σαν πρίγκιπας του υποκόσμου, Ζαλαμόρ, και σας τρομάζω.

Και κει επάνω μοιάζει να μιλούνε μες στο σπίτι και να βήχουνε και λέει η Ματούλα «μας ακούσανε και μου μηνάνε». Τη νιώθω που τρυπώνει μέσα μου και ψιθυρίζει «σου ανήκω πιο πολύ κι από το είναι σου», τη νιώθω που με λύνει και μου φεύγει, ακούγεται ένα σκυλί που αλυχτάει, ακούγονται και βήματα και κάποιος που φταρνίζεται. Και τότε διάζω πιο πολύ το βήμα – στο βάθος είναι μια σειρά από λαμπιόνια κίτρινα και κόκκινα, εκεί με περιμένουν να γυρίσουμε, νομίζω ότι μοιάζουμε με ορφανά που χάθηκαν

και που ζητούν το δρόμο τους. Εκεί στο πρώτο το σκαλί με περιμένει τυλιγμένη μες στο σάλι της η μάνα μου και με παρακαλεί να ξαναπιάσω τις εφημερίδες, *σηκώνομαι στις πέντα στα χαράματα και τρέχουμε στις γειτονιές και στις πλατείες διαλαλούμε φωνάζουμε για ξένο κόπο μόνοι και κατάμονοι το μεσημέρι ξεκουράζονται τ' αφεντικά μας και το απόγευμα ξαναφωνάζουμε με την ψυχή στο στόμα* – «οι άνθρωποι δουλεύουνε τη μέρα, όχι με τα σκοτεινά». Και τότε λέει πως θυμάται το αμπέλι μας και το χωράφι. «Μα είναι ένας άλλος κόσμος» της μιλάω μέσα στο αυτί της σαν να τη φιλάω, – «ποτέ μου δε μου άρεσαν δουλειές της νύχτας» μουρμουρίζει· την ώρα εκείνη ξεπροβάλλουνε οι κλέφτες, οι μαχαιροδγάλτες και οι πρόστυχες. Και σκύβω, της φιλώ το χέρι και της λέω «ξέρω ότι είμαι ο άσωτός σου υιός». Και μοιάζουμε σαν δυο σημάδια μες στη νύχτα, δυο φαντάσματα που λέει το 'να στ' άλλο «είναι ώρα να ξαπλώσεις και ν' αναπαυθείς», γιατί μπορεί σε λίγο να χαράξει, να ξυπνήσουν τα κοκόρια· δε θα πρέπει να μας βρούνε μες στο δρόμο. Στο πίσω μέρος απ' αυτό το σπίτι θγαίνουνε οι γάτες κι ερωτεύονται, πολλές φορές της λέω «είσαι σαν γατούλα που χαϊδεύεται», τότε κι εκείνη αποτραβιέται στη γωνιά με τα κοστούμια και τις πανοπλίες, «φοβάμαι» ψιθυρίζει «μην τυχόν και μου μιλήσεις στην παράσταση» – όμως είν' ένας χαμένος φόβος, *σαν να κρύβεται η Αρετή μας στα σεντόνια να τρέχουμε και να φωνάζουμε «σε πιάσαμε»*

μα μέσα από τα χαλάσματα προβάλλει η μητέρα της Ματούλας και ξαπλώνεται στο πλάι μου απόψε θα γυρίσουμε μαζί τον κόσμο να χαρούμε και το γάμο και τον έρωτα με βλέπει με τα δυο καυτά της μάτια κι εγώ της αποκρίνομαι πως μοιάζουν με της κόρης της σαν δυο σταγόνες αίμα μα είναι το δικό μου ψιθυρίζει και ξεντύνεται φοράει ένα κατακόκκινο εσώρουχο που το γνωρίζω της το 'κλεψα για χάρη σου ομολογεί, μυρίζει σαν γαρίφαλο και μοιάζει να 'ναι οικογενειακό τους και το χαίρομαι κι αυτό το ίδιο και τα χείλη της και τα μαλλιά της που είναι ίδια με τα χείλη της

Ματούλας και με τα μαλλιά στο βάθος πέφτει μια κουρτίνα κατακόκκινη και τότε μπαίνει η δική μου μάνα και μου λέει θα 'πρεπε να σκεπαστείτε και κοιτάζονται οι γυναίκες και φιλιούνται· εμείς μου λένε γνωριστήκαμε απ' την αρχή μαζί· μεγάλωσαν μαζί κι η Βικτορία αυτό το γάμο πρέπει να τον ζήσουμε φωνάζει και φαίνεται το πόδι της ντυμένο μες σε μαύρη κάλτσα σαν το δίχτυ και λέει πριγκιπόπουλο απόψε σε ορίζω και σε προσκαλώ και λέω στη μητέρα της ανοίγω τη μεγάλη πόρτα και το σκάνουμε και κει επάνω στην αυλή και στο κομμένο δέντρο απομένουμε υπάρχει ο στρωμένος δείπνος τα παιδιά με τα τριαντάφυλλα ένας με το μακρύ του αντερί με μια γαλάζια σκούφια και μ' αστέρια θα μείνετε μαζί μας κι εμείς μένουμε κι αγκαλιαζόμαστε και λέει ξέντυσέ με έτσι υπάρχει από Θεού κι από δαιμόνου λόγος και πιάνει μια βροχή στα ξαφνικά και τότε ανάβουνε τα φώτα φυλαχτήκαμε ξεντύνεται και τρέχουν τα νερά απ' τα μαλλιά της μες στά μάτια της και δρέχονται οι ώμοι και τα χέρια και πέφτω την παρακαλώ μην κλαις θα φύγω και τρέχοντας κοντεύω προς τη θάλασσα εκεί με σταματούν και με φωνάζουν είναι η ώρα σου

και πίσω απ' τις γρίλιες είναι ένα γαλάζιο πράμα σαν να μην ξημέρωσε καλά. Γυρίζω απ' το άλλο το πλευρό και φαίνεται να καίει το λυχνάρι μπρος απ' το κομό με τον καθρέφτη, η φωτογραφία μας στον κήπο των πριγκίπων με την Αρετή τη μάνα μου και το Χριστόφορο, ακούγεται να τρέχει ένα λούκι σαν να βρέχει μέσα στο κεφάλι μου. Αισθάνομαι την υγρασία να με πνίγει και τότε έρχεται η μάνα μου και «ίδρωσες» μου λέει «να παλεύεις»· αγκομαχούσα μες στον ύπνο μου, πιστεύει. Μα τώρα είναι μεσημέρι κι έχει συννεφιά· ανοίγει το παράθυρο και βλέπω πόδια που πηγαίνουν κι έρχονται, που μπλέκουν με το δίχτυ της κουρτίνας, με την κρήνη με τα δέντρα, με τους μαϊανδρους της Αρετής, που λέει «θα μου τη λερώσουνε» και την τραβάει προς την άκρη. Μπορεί κανείς ν' απλώσει την παλάμη του, να πιάσει το χορτάρι που φυτρώνει μες στις πέτρες και να θυμηθεί. Το βράδυ, που φωτίζεται αυτός ο τόπος

από τη μικρή γαλάζια λάμπα μου, εγώ πορεύομαι στο δρόμο προς το φραγκομαχαλά, εκεί σε μια γωνιά που περιμένει η Ματούλα να μιλήσουμε

που πιάνεται από το χέρι μου και τρέχει και πηδάει και φαίνεται ένας τοίχος γκρεμισμένος, σαν αδειανό παράθυρο προς το ποτάμι, και πίσω απ' τό ανασκαμμένο μέρος, ένας κόσμος παλιοσίδερα, χαλάσματα και μια γωνιά από δωμάτιο. Εκεί καθόμαστε, χανόμαστε και σκάβουμε· αν ήταν βολετό, θα μπαίναμε στη γη και θα ριζώναμε. Στο βάθος γράφεται μες στ' άστρα μια σειρά παράθυρα με σκελετούς παλιοκαιρίσιους, καμένοι πύργοι, ένα σύρμα, κρεμασμένα ρούχα, ένα δέντρο ρημαγμένο, ξεχασμένο. «Θα ρώ πως είσ' ένα κομμάτι απ' τη σάρκα μου κι από το δέρμα μου» γελάει, και λέω «είμαι ο μοναδικός σου άντρας». Συννεφιάζει και μου λέει «όχι», είναι μάγια που τα λύνει με μια λέξη, λες και κόβει ένα κλωνί από αγιόκλημα, με τυλίγει και μ' αφήνει κατά βούληση· «το βράδυ μη μου πεις ότι απαγορεύεται να σου μιλήσω» ψιθυρίζω πειστωμένος και χωρίζουμε. Την ακούω πίσω μου να αγωνίζεται να με προφτάσει, βάζω πείσμα, δρασκελάω το χαντάκι και πηδώ και χάνομαι. Και λέω στην οργή κι η Οβριγιά και το παιδί της, οι χαχάμηδες, η άμαξα με τα προικιά και με τα βόδια. Θα πέσω δίπλα με τη Βικτορία και το βασιλίκι της, «μου λείπει ένας άνθρωπος δικός μου» μου παραπονιόταν. Μου κρατά το χέρι και μου το ξεσταίνει μέσα της, «μπορείς να πλένεσαι στο καμαρίνι μου, με τα σαπούνια μου και τα μυρουδικά μου» με δολώνει – κι ακούγεται να της φωνάζουν «Βικτορία, το ζουμάκι σου θα μ' αναστήσει, κλώσα μου». Λοιπόν, αν είναι να πεθάνω για την Οβριγιά, καλύτερα να φάω το κοτόζουμο, να πάω καθαρός και μυρωμένος και – το βράδυ λέω «δε θα της μιλήσω και να δούμε». Βλέπω τα κοκκινισμένα μάτια της θαμπά, το χέρι της που τρέμει στο δικό μου και αποτραβιέται, «μη μιλήσεις» μοιάζει να επιμένει να με σώσει. Μα την έχω πάρει την απόφαση, βασίζομαι στα χέρια μου, τα κάνω να μιλούνε με τον τρόπο τους, σαν τα πουλιά που ερωτεύονται και

που θυμώνουν, που κουρνιάζουν και που ξεσηκώνονται· τούτη η ιστορία πρέπει να τελειώνει, να παντρευτεί το βασιλόπουλο με τη νεράιδα και να βγει η Βικτορία να τους τραγουδήσει, να τους ράνει και να ζήσουνε αυτοί καλά κι όλοι μας καλύτερα, μ' εξασφαλισμένη τη δουλειά μου και τα ρούχα μου. Και κοιτάζω τα δυο μάτια της που τα 'δαψε, που σκοτεινίασαν και κλαίνε κι όλο λένε μη μιλήσεις, πεισματάρη, μην τυχόν και ξεθαρρέψω και της πω για την αγάπη μου.

Εκεί στο ταπεινό βασίλειο απ' τους Εβραίους περιμένει ο γαμπρός, θα του λείει σε πονάω που είσαι αγαθός και δεν καταλαβαίνεις. Μπορεί και να μεγάλωσαν μαζί, να κρύβονταν στους φράχτες και να στήναν σπιτικά με τα γυαλάκια, τα τουβλάκια, τα κομμένα χόρτα και να έλεγε θα πάω στη δουλειά μου τώρα, να χτυπούσε δύο πέτρες, σαν να ήταν το αμόνι του και το σφυρί του, και τα μεσημέρια να ξαπλώναν στις βερικοκιές τον ίσκιο και να σφίγγονταν. Και κοιτάζω τα θαμμένα μάτια της τα δουρκωμένα, πρέπει να τελειώνουμε, μα εκείνη ψιθυρίζει «κάνεις λάθος» και με πιάνει από τους καρπούς, τότε τρέχει η Βικτορία και μας ραίνει και ακούγεται από κάτω να μας κακαρίζουνε, να χτυπούνε παλαμάκια και να μας σφυρίζουν, κείνη υποκλίνεται και τους γελάει και πληθαίνουν οι φωνές και τα σφυρίγματα. Τότε λέει εκείνη πως «μπορείς να μου μιλήσεις ή να μου θυμώσεις», και θυμώνει ο θεατρώνης και θυμώνει η Βικτορία, «τα θαλάσσωσες» μου λένε και με διώχνουνε.

Ο δρόμος έχει ερημώσει και μπορώ να περπατώ μέσ' από τη μέση. Ξενυχτούνε μία δύο μπιραρίες, με φωνάζουνε, είναι ο Δημήτρης κι ο Χριστόφορος. Στη γωνιά με περιμένει η Ματούλα· «πώς θα πάω μόνη μου;» παρακαλεί – μπορούσε να 'χε έρθει ο που παίζανε μαζί και τον φιλούσε, τον λυπόταν και τον σέβονταν. «Μπορούσε να 'χε έρθει να σε πάρει» της μιλάω – «είχε έρθει και τον γέλασα» τραυλίζει (να μετάνιωσε;). Και σηκώνεται και φεύγει, περπατά από τη μέση και ταχύνει. Μα «βαρέθηκα και σας αφήνω» λέω του Δημήτρη. Βγαίνω έξω και τραβώ αντίθε-

τα να τους γελάσω – «απ' την άλλη» μου φωνάζουν και γελάνε – όμως προχωρώ. Είν' ένα σοκάκι που κυκλογυρίζει, τρέχω, κάπου έχουν σκάψει ένα χαντάκι και σκοντάφτω, πέφτω κάτω και μου τσούζουνε τα χέρια μου και σηκώνομαι και τρέχω και βαριανασαίνω. Μπρος στα μάτια τρέχουνε αυλόγυροι, δέντρα, σπίτια, χαμοκέλες και δεμένα φώτα, στην αρχή αραιότερα, ύστερα πολλά και περισσότερα, ύστερα ακούγεται μια άμαξα, μια παρέα από ναύτες, δυο χωριάτες, και ακούω μια φωνή που τραγουδάει σαν να κλαίγεται και να παραπονιέται. Τρέχω κι άλλο, φτάνω στη γωνιά· πίσω πια δεν έρχεται κανένας. Τότε τρέχω μπρος και φτάνω στην ανηφοριά και στο πρώτο δέντρο. Κάπου φαίνεται η σκιά της που ασπρίζει μες στη νύχτα και πιο πέρα τα παράθυρα που τρεμοσβήνουν. Μένει κι άλλο μου τρεχιο και τρέχω, λέω πως θα την προλάβω πριν φωνάξω – «μη μιλήσεις» θα μου έλεγε, «μη φωνάξεις μην ξυπνήσουνε». Όμως βγαίνει η ανάσα μου βαριά σαν την καρδιά μου και μου λέει λίγο ακόμα και τη φτάνουμε. Τότε ανοίγει εκείνη το δικό της βήμα, σα να τρέχει, να την κυνηγώ, να λασκάρουνε τα πόδια μου, να νομίζω ότι τρέχει κάτι ξένο σαν ποδήλατο και πως είμαι πάνω και με πιλάλει· μια βουή χτυπιέται στα μηνίγγια μου, τρέχω μπρος σαν να με σπρώχνουνε. Όμως βλέπω πια τα σπίτια που μου φράζουνε το δρόμο, μπλέκω μέσα στο σοκάκι και τη βλέπω τη σκιά της που και κείνη τρέχει. Τότε βγαίνει μια φωνή που λέει «στάσου» –ποιος την έβγαλε; Απαντάει μόνο ένας σκύλος που γαβγίζει σαν να ξύπνησε. Τρέχω πάντα στα σοκάκια που τυλίγονται σαν το κουβάρι και που με μπερδεύουνε· κι απομένω μόνος ιδρωμένος, ανασοκομμένος, βλέπω τα σκοτεινιασμένα σπίτια που είναι όλα όμοια μεταξύ τους και με πνίγουνε, δεν μπορώ να περπατήσω ή να βγω – και κάθομαι. Κάπου είναι φυτρωμένο το παχύ χορτάρι, είναι ένα μέρος που κανείς δεν το πατά, ίσως είναι ερημιά ή και μάγια ή κατάρρα – όμως κάθομαι. Κάπου ακούγεται να τρίζει κάποια πόρτα και να βήχουνε, μπορεί να έχουν κάποιο σύνθημα να πνίγουν τους ανθρώπους,

εκεί που μεγαλώσαμε το είχαν καλαφάτιζαν θαρέλια για τους χριστιανούς κι αφήναν τα καρφιά γυμνά και λέγαν πως μας έπιναν το αίμα – και τότε ακούγεται ένα καινούριο βήξιμο, που λέει κράτα την ανάσα σου μη σε ακούσουν. Και γέρνω, γίνομαι το ένα με το χώμα και με το χορτάρι, βλέπω μόνο τη σκιά που περπατά ψηλαφιστά και μουρμουρίζει, θαρρεί κανείς ότι εγέρθηκε από τον τάφο και πως περπατά τρικλίζοντας, και λέω «τώρα θα μου πέσει και στα πόδια» και μαζεύομαι. Προσπερνάει, μουρμουρίζει και πηγαίνει, ανοίγει κάποια άλλη πόρτα που τον θάβει σαν να τον περίμενε, και κείνη πάλι η ίδια πόρτα ανοίγει και προβάλλει κάποιος άντρας. Μοιάζει ν' αφουγκράζεται τα γύρω και να τα οσμίζεται και η μυρωδιά μου είναι ξένη και θα τη γνωρίσει και σηκώνομαι

πρέπει να βαδίζω και να σκύβω, να μπλέκεται η σκιά μου με του φράχτη τη σκιά και με των θάμνων, «κι έτσι» λέω «θα χωθώ μέσα στη νύχτα», θα χαθώ μέχρι που να φανούν τα φώτα απ' τη δημοσιά, ο πλατύς ο δρόμος, ν' ακουστούν οι βιολιτζήδες στα καφέ-σαντάν και ν' ανασάνω. Όμως μπλέκω σ' ένα χάος από δρόμους και από στενά, που θαρρεί κανείς πως βρίσκεται στο ίδιο μέρος και πως βολοδέρνει, σαν να έπεσε σε δάλτο και να χώνεται βαθιά, όλο πιο βαθιά. Τα ξύλινα τα κάγκελα, το αγκαθωτό το σύρμα και οι αγριόθαμνοι, το ένα καλύβι δίπλα στ' άλλο απαράλλαχτα, σκουριασμένοι τενεκέδες λαμαρίνες και τσουβάλια, ένας κόσμος που μπορούσε να σε πνίξει, να σε καταπιεί. Τότε στέκομαι και λέω «Παναγιά μου, κάνε συ το θάμα σου». Και αποφασίζω να τραβήξω κατά κει όπου φωτίζει και με περιμένουν.

Και η τελευταία ακοή είναι από ένα σπίτι όπου παίζουν παλαμάκια και φωνάζουν «χόπλα». Κι ύστερα μου γίνεται το θαύμα: ξεκολλάει από ένα θάμνο η Ματούλα, σαν να μ' έχασε και με γυρεύει, φράζει με το χέρι της το στόμα μου και με παρασέρνει. Κι από κείνη τη στιγμή ξανοίγονται οι δρόμοι, τα στενά, σαν να φέγγει ένα ποτάμι που είναι αόρατο, που με οδηγεί, σε μια καλύβα που μυρίζουνε υάκιν-

θοι, και «περίμενέ με δω» μου ψιθυρίζει και μ' αφήνει «μοναχά για μια στιγμή, για το καλό σου» μου υπόσχεται. Και προσμένω σαν τον πρίγκιπα κι όλο λέω μήπως ξεπηδήσουν οι ιππότες και μου κόψουν τα λουλούδια και χαλάσουνε τους έρωτες – μα εκείνοι μένουν πάντα στην αρχή της Εγνατίας και τα πίνουνε· λένε «ο υάκινθος κοιμάται τώρα δίπλα στη μαμάκα του» και θα με γελύνε για την Οβριγιά. Τότε εκείνη μου ξανάρχεται και μ' αγκαλιάζει, «πάρε με να φύγουμε» μου τραγουδάει, και την παίρνω στην αγκάλη μου και γέρνουμε· να ο κήπος που φαντάζομαι, οι πρίγκιπες, οι ώρες που μου λέγανε «εσύ ποτέ δε θα τις ζήσεις» – και φιλιόμαστε. Της λέω «σ' αγαπώ και θα σε κλέψω», και γελούμε και χωνόμαστε για μια φορά ακόμη μέσα στα λουλούδια και στη γη. «Κρυώνω» μου παραπονιέται και δενόμαστε, κατηφορίζει ένα ποτάμι με αστέρια και μας φέγγει και τη βλέπω που έχει μάτια θελουδένια και μαλλιά που την τυλίγουνε και τη στολίζουν. «Σε περίμενα» μου εμπιστεύεται. Και θυμούμαι το που έτρεχα και που χανόμουν, «θ' απομείνω μέσα στο κατώγι σου» της λέω, σαν να συζητούσαμε και να απόσωνα. Κι ύστερα κοιμόμαστε και λύνονται οι αρμοί και οι συλλογισμοί, αισθάνομαι τη ράχη μου μονάχα κι ένα χέρι στην καρδιά, στο στήθος, σαν να λέει συνεχώς ότι αυτός είναι ο ύπνος που περίμενες, που σου έλεγαν από παιδί «αν κοιμηθείς με Οβριγιά είσαι χαμένος». Κι ακούγεται που τη φωνάζουνε «Ματούλα», περιμένουμε και την ξαναφωνάζουνε «Ματούλα μας» κι αισθάνομαι που ανασαίνουν δίπλα στο αυτί μου και με γλείφουνε

μπορεί να μας γνωρίσαν τα σκυλιά και να μας γλείφανε. Κι ανοίγουνε τα μάτια μου, εκείνη μοιάζει να τη σκότωσαν και να κρατήθηκε στα χόρτα. Το γνωρίζω αυτό το παραμύθι με την ορφανή από το κάστρο που ξεστράτισε, σε θυμούμαι που με φίλαγες και μου ορκιζόσουν, θα μπορούσε να μου πει. Μα πιστεύει: «μη μιλήσεις και μας ξετρυπώσουνε» – και γλιστράει σαν χαρτί που το αρπάζει και το σέρνει ο αγέρας. Θα βρεθούμε το βραδάκι στο αντίσκηνο,

στης Βικτορίας, μοιάζει να μου λέει. Και τη χάνω σαν να μου την έκλεψαν – κάπου ακούγεται «Ματούλα μας», ακούγεται να τη φωνάζουν, είναι μια φωνή από αγόρι, άλλη μια γυναίκας, και ταιριάζουνε «Ματούλα μας», σαν να τραγουδούνε, και κατόπιν παύουν. Από κει που μου μυρίζουνε η χλόη κι ο υάκινθος, μοιάζει να ξεχάστηκα στο τέμπλο, να απλώνεται ένα γαλάζιο με χρυσά αστράκια και να προσκυνώ στο μισοσκόταδο είναι γύρω ένας κύκλος από ταπεινούς ανθρώπους δυο γριές που μουρμουρίζουνε τροπάρια τα παιδιά που ξύνουνε τα πόδια τους και κάπου θγαίνουνε οι γέροι με τις βακτηρίες τους «τελειώνει ο παλιός ο κόσμος λένε κι αρχινάει νέος να χαρείτε», πρέπει ν' ανασηκωθώ και να προσπέσω, να τους πω «μέχρι εδώ που φτάσαμε, δε θα πρέπει να πισωδρομήσουμε». Μα ακούγεται σαν ποδοβολητό, φωνές που λένε «που 'ναι ο πλάνος να τον μαχαιρώσουμε». Και τότε ξέρω πως ξεσκίζονται τα χέρια μου από τα σύρματα, πως πηδώ το φράχτη και σκοντάφτω και χτυπώ τα γόνατά μου, μου πονάει η ψυχή μου όλη κι είναι σαν να μάτωσε. Ακούω ποδοβολητό κι ανασεμίες και λέω είναι η ανάσα μου που πνίγεται, αυτοί που παρακολουθούν τα αίματα, που τα οσμίζονται σαν τα σκυλιά κι ακούνε τις σκληριές των γυναικών, που λένε «αντιό» και κλείνουνε τις πόρτες τους, ακούνε μόνο τα ποδάρια που χτυπιούνται στα δρομάκια και που χάνονται και λένε «τώρα είναι μακριά» και ανασαίνουν.

Και φτάνουνε στη δημοσιά και βλέπουν μια σειρά με κάρα φορτωμένα και μπρος που πιλαλάει ο ρωμός και πίσω του οι Εβραίοι που φωνάζουνε και λένε η τιμή τους, το κορίτσι τους – και σταματούνε τ' άλογα που σκύβουνε και λένε να ξεκουραστούνε. Σηκώνονται οι καροτσιέρηδες από τις θέσεις τους και μας κοιτάζουνε, μια πομπή με μάρτυρες τους απροσδόκητους αυτούς σωτήρες που υψώνουν τα καμτσίκια τους και λένε «πίσω» – και πηδώ στο πρώτο κάρο σαν αγριόγατος και φωνάζω «μπρος». Κι αρχίζουνε και τρέχουνε και σταματούνε οι Εβραίοι, πισωστρέφουν, «ετούτοι είναι που σταυρώσαν το Χριστό μας, αδερφάκια»

τους φωνάζω. Και θυμούνται οι χωριάτες τις γριές τους που θρηνούν στις εκκλησιές τους και πικραίνονται. «Μπαίνουμε» φωνάζει κάποιος «στο χωριό τους και τους το χαλάμε απ' τη ρίζα» – και δεν το 'χουν τίποτα για να το κάνουν. Τότε πιάνω, τους τραβώ τα γκέμια – «να μην αμαρτήσουμε». Μας φτάνει που τους βλέπουμε που πιλάλανε και τρυπώνουνε στα σπίτια τους, μένει μόνον ένας στην αυλόπορτα και μας κοιτάζει· «ίσως να 'ναι κείνος» λέω από μέσα μου. Με κοιτάζει να με ξεχωρίσει και να μη ξεχάσει το καφέ μου το κοστούμι, τα μαλλιά μου που χωρίζουνε στη μέση, τις κατεβασμένες φαβορίτες. Και σηκώνομαι σαν να φωνάζω, είμαι δω κι αν θέλεις κόπιασε. Μα εκείνος στέκεται, μπορεί και ν' ανασαίνει μετά δυσκολίας ή μπορεί να μας μετράει, να μας θρίσκει πιο πολλούς από τη δύναμή του και το άχτι του, να στέκεται και να παλεύει με τις φωνές και τις κατάρες, τις θρυσίες. Την άλλη τη στιγμή προβάλλει μια ψηλή γυναίκα, μαυριδερή τυραννισμένη και αλλόφρονη, τον πιάνει απ' το χέρι σαν να λέει πάμε σπίτι και να τον παρακαλεί. Μα εκείνος στέκεται ασάλευτος κι όλο μας κοιτάζει, μας κοιτάζει σαν να μας φωνάζει δε φοβάμαι που με βλέπετε ότι σας βλέπω. Τότε λέω «θα πηδήξω και θα μετρηθώ μαζί του», ένας τους και ένας μας, για να δούμε ποιος τα καταφέρνει πιο γενναία. Μα εκείνος λέει σε διαβάξω σαν το ανοιχτό βιβλίο και αν σου βαστάει έλα· μα παρακαλεί η μάνα του, έλα πίσω, θα του λέει, και μην μπλέκεις με φονιάδες. Όμως έχω ακουστά πως φονιάδες είναι μόνο οι Εβραίοι που σταυρώνουνε τους άγιους ανθρώπους, τους ψαράδες και τα ορφανά παιδιά. Κατεβαίνω απ' το κάρο και «θα πάω» λέω «να τους πάρω όλο τους το αίμα πίσω». Και τον βλέπω που βαδίζει και που σφίγγεται, κι από πίσω του που στρέφεται η μάνα του και φωνάζει σαν να καταριέται. Και ανοίγουν τα παράθυρα, λένε «φώτισε η μέρα, τι να φοβηθούμε;» και ανοίγουνε τις πόρτες τους, βγαίνουνε οι πιο πολλοί απ' τη φυλή τους και βαδίζουνε κοντά στη μάνα, που όλο λέει και χτυπιέται, και βαδίζουνε να του παρασταθούν. Εμένα θα

μου παραστέκονται οι καρτσιέρηδες που κατέβηκαν και πιάνουν τα αλόγατα από τα γκέμια σαν στρατός και αρχιστράτηγος.

Όμως πάλι γράφτηκε να χαλαστεί η τάξη του πολέμου και της μάχης, γιατί τρέχει η Οβριγιά η μάνα και προσπέφτει και μου κάνει με τα χέρια φύγε, πήγαινε στη μάμα – και γυρίζω και κοιτάζω πίσω και δε μου μιλά κανείς. Και βρισκόμαστε μπλεγμένοι με τον άλλον, με τη μάνα του και με τους γέρους, νιώθω χέρια να με πιάνουνε από κει κάτω και να με τραβούνε κι άλλα να μ' αρπάζουνε απ' τις μασχάλες και φωνάζω «οι μπαμπέσηδες» – μες στα πόδια, μες στο χώμα, μες στα ρούχα που κυλούνται και που δένονται παντού μου, λέω «τι ήθελα και έμπλεξα» – με πονάνε κι αν τους φύγω, λέω, δε θα ξαναρθώ δω πέρα, απ' αυτά τα χώματα, γιατί τα 'χουν μαγαρίσει και οι σκύλοι τους κι οι ποντικοί τους και γεμίζουνε σφυριά. Και φωνάζω «είστε όλοι σας μπαμπέσηδες» και τα μάτια σμίγουν με της μάνας του τα μάτια, όλοι λέω, έξω απ' αυτή – είναι σαν να δέεται και να με κλαίει· ψάχνω και αναζητώ εκείνον μες στα χέρια και στα ρούχα που με δένουνε και πασχίζω να τα σπάσω τα δεσμά, να τα ματώσω και να μου λυθούνε. Κι όταν βρισκομαι μονάχος μες στο χώμα κυλισμένος και ανέπαφος, βλέπω ένα γύρο μου να με παρατηρούνε σαν να λένε από πού μας έπεσε και οι γέροι οι Εβραίοι να τον συμβουλεύουνε τον άλλον και να τους ακούει με σκυμμένο το κεφάλι σαν να έφταιγε. Και με παίρνουνε οι καρτσιέρηδες, μ' ανεβάζουνε στο άλογο και φεύγουμε και κανείς μας δε μιλάει, δε με συμβουλεύει, ρύτε με επιτιμά· μοιάζουνε να σκέφτονται τα βάσανά τους, την πρραμάτια τους. Και το πιο ψηλό από τα σπίτια που ορίζουνε την πολιτεία και που την αρχίζουν, βάφεται στην κορυφή του με το φως του ήλιου που θα καίει όλη μέρα σήμερα και θα μας ξεραίνει.

Και στην πρώτη κρήνη τους αφήνω και, χωρίς να λέω τίποτε, πέφτω από κάτω από το νερό και πνίγομαι. Και το νιώθω να με τρέχει από το κεφάλι στο λαιμό μου και στα

στήθια και να σβήνει τα κορδόνια από τον ιδρώτα και το χρώμα, να τρυπώνει στην κοιλιά μου και να λέει είναι και δω κάτι από τη δική σου δύναμη, το πείσμα σου, την αντρεία σου. Κι όλο τρέχει η κρυάδα του νερού και με ξυπνάει, που ξυπνάει έναν άλλον άνθρωπο, κάποια φύτρα από νησιώτες μεροκαματιάρηδες που μαζεύουν τα λεφτά τους και τα δίνουνε στη μάνα τους και την Κυριακή πηγαίνουνε στον φίλου τους το σπίτι και κοιτάνε μήπως έχει αδερφές που τους περιμένουν και που κρύβονται και τους γελάνε μέχρι να τους κάνουνε δικούς τους και να καμαρώνουν για το παλικάρι τους· που μπορεί να είναι θεατρίνος ή και πρίγκιπας βουδός και βολικός που τον περιμένει η μάνα του ξαγρυπνισμένη και του λέει «σ' το προφήτεψα πως θα χαθείς» και της λέει εκείνος «δε φαντάζεσαι...». «Είσαι πάντα το μικρό μου το αγόρι» ψιθυρίζει και μου ρίχνει το νερό, «παντού, παντού θα πρέπει να πλυθείς, τώρα που βρρίσκεσαι μπροστά στη μάνα σου» μου λέει σαν να με μαλώνει και να με φιλάει. Κι ύστερα ξαπλώνομαι και σκέφτομαι: τέλειωσε κι αυτή η νύχτα, τώρα που ξημέρωσε καιρός να κοιμηθώ, να δυναμώσω και το θράδυ δλέπουμε· συλλογιέμαι κάθε τόσο: είμαι κοιμισμένος, ξεκουράζομαι, πρέπει να ξεκουραστώ ακόμα. Ακούω έξω από το παράθυρο που περπατάνε, που μιλάνε, κι ύστερα κουφαίνονται. Κάποτε θυμούμαι: είμαι κοιμισμένος και γλυκαίνονται – γλυκαίνονται τα χέρια μου, τα πόδια μου, η μέση μου και η καρδιά μου. Και θυθίζομαι σε μια ευδαιμονία που δέν έχει όνομα, κάπου ξεπροβάλλει μια κοπέλα μ' ένα κίτρινο φουστάνι και μια κόκκινη ομπρέλα που έχει κρόσσια και την κρύβουν και δε φαίνονται τα μάτια της και η μιλιάνη της, μόνο ακούγονται φωνές σαν να μαλώνουν, μια γυναίκα να μαλώνει ένα παιδί, μια γυναίκα να μιλάει μόνη και να λέει «κερατάδες, έπρεπε να είχα άντρα μες στο σπίτι μου». Και κατόπι σαν ν' αδειάζουν όλα και να βρρίσκω την ανάσα μου, το χέρι μου και την αφή μου, το σεντόνι που δροσίζει τα ποδάρια μου, κι ύστερα τον τοίχο και το ξύλο, μια φωνή που είναι απ' τον κόσμο τούτο, «πήρε να νυχτώ-

νει και δε λέει να δροσίσει» που παραπονιέται. Κι είναι το δωμάτιό μου γκριζο με σκοτεινιασμένον τον καθρέφτη, μια φωτογραφία που δε διακρίνεται και που ξέρω ότι είναι η Αρετή μας, ο Χριστόφορος και το πίσω μέρος απ' τον Κήπο των Πριγκίπων που καθίσαμε μια Κυριακή και συμφωνήσαμε κι ύστερα λησμονηθήκαν και μας έλεγε εκείνος «άλλα συμφωνήσαμε» και ζητούσε λίρες από τη φτωχή μου μάνα και τον διώξαμε και στην τρίτη μέρα ξαναήρθε – «κι αν δε συμφωνήσαμε πάλι θα 'πρεπε να μου τις δώστε». Λέει εκείνη «τίποτε δεν έχω, τότε που μου αρρώστησες τα 'φαγαν γιατροί και φάρμακα» – κλαίγανε η Αρετή και η μητέρα και παρακαλούσαν «κάντε τον καλά»

τότε άνοιξε η πόρτα, λίγο φώτισε και φάνηκε η μάνα μου· «κοντεύει να νυχτώσει» λέει δίχως να προδίνει αν με αγαπάει ή αν με μαλώνει. Αισθάνομαι μια κούραση στη ράχη μου, θα 'λεγα πως με φορτώσαν ξύλα μες στον ύπνο μου, ότι μ' ανεβάσαν στο βουνό και κει με χτύπησε αέρας ιδρωμένο. Σηκώνομαι σαν να βαριέμαι, ακούγεται ένα γραμμόφωνο που παίζει τη Ριρίκα, μια φωνή που τραγουδά με πείσμα σαν να το συναγωνίζεται, και σκέφτομαι, πού είσαι Βικτορία να μας αγκαζάρεις και να υποκλίνεσαι, να μας καταβρέχεις με λουλούδια και βασιλικό. Και δροσίζω με νερό το μέτωπό μου και τα μάτια μου, τα μάγουλά μου· είναι μια ανάγκη, όπως είναι ανάγκη πάλι να τους φύγω και να τρέξω στο αντίσκηνο της Βικτορίας, πρέπει να με πάρετε κοντά σας, θα της πω, χωράμε να κοιμόμαστε μαζί, μαζί να τρώμε και να παίζουμε. Λέω «πού είναι η καλή μου η κολόνια και η μπριγιαντίνη;» και, γυαλίζω τα παπούτσια μου, τα ξεσκονίζω, και πηδάω πάνω από τις λακούβες που λιμνάζουν τα νερά, μέχρι που να φτάσω στο μεγάλο δρόμο, που τον έχουν καταβρέξει και μυρίζει, σαν να έπεσε καλοκαιριάτικη βροχή κι ευωδιάζουνε οι ακακίες.

Μα δε βρρίσκω το αντίσκηνο της Βικτορίας, μοιάζει σαν να το σηκώσανε για να σκουπίσουν και για να το ξαναστήσουν πάλι. Κάπου έμεινε ένα κουτί με ξένη πούντρα και με

κόκκινη βαφή· είναι κείνο που τους κάνει να φαντάζονται για θυμωμένοι, με τα μάγουλά τους αναμμένα και τις μύτες τους. «Μα δεν πρόλαβες» μου λέει – είναι μια γυναίκα που ερχόταν και καθάριζε – «δεν τους πρόλαβες», πρέπει να 'χουν φύγει – «μα για πού;» – και δεν ξέρει παρά μόνο να σηκώνει τους δυο ώμους και να λέει «δε μου είπαν». Και ρωτώ, ξαναρωτώ – πάντοτε τα ίδια «δεν τους πρόλαβες». Κάπου πρέπει να 'ναι πεταμένη η στολή του πριγκιπόπουλου και το σπαθί του ή θα πρέπει να τη ρεμπατεύουνε, να ταιριάσει στον καινούριο που θ' ακούει από τη Ματούλα «μη μιλήσεις» πριν το γάμο. Τότε λέω έφτασε το τέλος απ' τη δόξα κι από τα χειροκροτήματα κι από τα κυνηγητά στους μαχαλάδες. Μόνο το πρωί να δω, να πάω και να δω το αφεντικό μου με τις πρωινές και με τις μεσημεριάτικες και να γίνει κι η καρδιά της μάνας μου, που κι απ' το χωριό μας ξέρει πως οι τίμιες δουλειές είναι κείνες που ξυπνάς απ' τα χαράματα και κοιμάσαι με τις κότες και με την ευχή των γέρον. Σιγά σιγά πέφτει το δράδυ κι αγριεύεται ο τόπος, που τον ζωντανεύαν κάθε νύχτα τα λαμπιόνια κι οι φωτογραφίες απ' τη Βικτορία με τα πλουμιστά φτερά τριγύρω στο καπέλο της. Λες και έπιασε νεροποντή σ' ένα χωράφι και αφήσανε στη μέση τα φαγιά τους, τ' αποφάγια τους και το δάλανε στα πόδια οι ανθρώποι· πρέπει να 'ναι ο ερειπωμένος κόσμος, κάποια αρχή που έμεινε χωρίς το τέλος, σαν γοργόνα που της κόψαν την ουρά και πνίγηκε. Και το ν' απομείνεις μέσα στο σκοτάδι, τα χυμένα άχυρα και τα κουρέλια, μοιάζει να σε πνίγει, να σε κλέβει από τη διάθεσή σου και τα νιάτα σου· κάπου είναι κάποιο άλλο μέρος που φωτίζουν τα λαμπιόνια, που χορεύουνε και τραγουδούν τα ντέρτια τους. Λένε «όταν θα τελειώσουμε, θα 'μαι πίσω από τη μάντρα να σου πω το μυστικό μου».

Την αναζητώ αυτή τη μάντρα, περπατώ ανάμεσα σε αρλεκίνους, βασιλιάδες και ιππότες, κάποιος λέει «έλα να σε πάρουμε μαζί μας» κι ένας άλλος ψιθυρίζει «πάμε για τη Λάρισα, σ' ενδιαφέρει». Τον κοιτώ που είναι μικρούτσι-

κος, τρέχει σε δυο ποδαράκια που θαρρείς του τα κολλήσανε και του είπανε, εσύ μ' αυτά μπορείς να ζήσεις, να τα δείχνεις κι όλο να γελάς σαν να σου αρέσουνε. Και γελά και με κοιτά και λέει «μην ξεχνάς τη Λάρισα»· τόσο του είπανε να λέει. Και σφυράει μια σφυρίχτρα και αρχίζει κολοτούμπες και καμώματα, περπατώντας με τα χέρια του και τραγουδώντας. Σκύβω να τον δω πώς είναι ανάποδα και μου λέει «όπως και να πέσω, θα σου ψιθυρίζω για τη Λάρισα». Όμως είναι πιο μακρύς ο δρόμος, πιο στενός και ακριβότερος· δγαίνω πίσω απ' τη μάντρα κι είμαι πέρα ως πέρα σκοτεινιά, μόνο κάπου ξεχωρίζει ένα σπίτι ψηλό τριώροφο, μ' ένα φωτισμένο του παράθυρο που θαρρείς πως κρέμεται μονάχο του αναίτια στον ουρανό – από μέσα παίζουνε μαντολίνο και κιθάρα. Τώρα, συλλογιέμαι, δε θα πρέπει ν' αποκλείω ότι θ' ακουστεί και το τραγούδι της που λέει «δε με θέλεις μια, δε σε θέλω δυο». Και ξαναγυρίζω πίσω από την εξέδρα, όπου ξεχωρίζουν μόνο τα μποτινία, τα ποδάκια, οι χρωματιστές οι κάλτσες και τα δυο χεράκια που μαυρίζουν, που μαζέψανε όλο το αίμα, το καλό και το κακό, που μπορεί και να 'χουνε κουράγιο να πηγαίνουν ως τη Λάρισα. «Μα υπάρχει και το τρένο που σε πάει σ' έξι ώρες» ψιθυρίζει και γελούμε σαν να εννοούμεθα – εις μάτην.

Πιο αργά το ξανακουβεντιάζουμε· καθόμαστε τριγύρω στο τραπέζι μια παρέα από τέσσερις, που λένε ότι ο ένας τους είναι καλλίφωνος (θα έπρεπε να τον προσέχανε καλύτερα, μπορούσε να δουλέψει στις μεγάλες πόρτες, δίπλα στα γνωστά ονόματα της Παρασκευοπούλου, της Κυδέλης, του Αιμιλίου), σηκώνει το ποτήρι του και λέει «εύχομαι επιτυχία», με χτυπά στον ώμο σαν να παίζουμε μαζί και να 'χουμε κοινή συνωμοσία και την ξέρει κι είναι στο πλευρό μας με το κύρος της φωνής του. «Είναι μια προσωπικότητα» μου ψιθυρίζουν τα κοντά τα πόδια, σαν να μου περηφανεύεται που μου τον γνώρισε. Αρχίζουν να ψηλώνουνε ένα τραγούδι, σαν να σιγοβράζει τσάι κι ύστερα να χύνεται και να μας καίει· «θα πρέπει να το αποφασίσεις

μέχρι αύριο» μου λέει ο μικρούτσικος και σοβαρεύεται. Όμως δεν κατάλαβα σε τι συνωμοτούμε και ποιος είναι αρχηγός, το θύμα. Και γελούμε πάλι σαν να εννοούμεθα – εις μάτην.

Έχουμε ζεστό ψωμί, κρασί, τυρί και σαυριδάκια, τρώμε, πίνουμε και τραγουδάμε και μου λένε «είναι μια προσωπικότητα για τη Θεσσαλονίκη, κάποτε θα πρέπει ν' αναγνωριστεί». Εκείνος κάνει σαν να μην ακούει κι όλο τραγουδάει πιο ψηλά και πιο ψιλά· από πίσω του γυρίζουνε τα ποδαράκια σαν να τον θαυμάζουνε, να τρέχουνε τριγύρω για να τον ακούσουν πιο καλά. Και μου λένε αναπάντεχα, λες και που τα ρώτησα, «θα μιλήσουμε και για τη Λάρισα». Είναι μια χαμένη ιστορία, εντελώς ακατανόητη, που θυθίζεται σ' ένα γιαλό από οινόπνευμα· κι όλο λέει «θα το συζητήσουμε» κι ύστερα «μη μου γελάς, γιατί τα ξέρω όλα σου τα μυστικά, για κείνον το γαμπρό, για τους καδγάδες» – πιάνει τον τενόρο αγκαλιά κι υψώνεται στις μύτες του κι όλο φαίνεται να λέει τώρα θα σου τον απομπανιάρω κι όλο σμίγουνε μερακλωμένα τα δυο φρύδια του. Βγαίνει μια φωνίτσα που ταιριάζει στα ατροφικά του άκρα, μα εκείνος επιμένει και τεζάρεται, ίσως όλα του να είναι άνοστα σαν τούτο – και σηκώνομαι να βγω να πω αέρα. Κάπου θα κοιμάται η αναπνοή της, τα βασιλεμένα μάτια, η ανησυχία της, κάπου που θα είναι μακριά και θα τη φυλάγουν οι Ιουδαίοι μας ιππότες και θα λένε το καμάρι της φυλής και της τιμής μας κινδυνεύει. Μπορεί αν έκλεινα τα μάτια μου και τα ξανόιγα, να έσβηνε ο κίνδυνος, να μου έλεγαν εκείνοι ήταν ψεύτικοι άνθρωποι και διαλυθήκαν σαν ατμός, σαν αποκημάτια της φαντασίας σου και σαλιμπάγκοι. Μα όταν τα ξανοίγω βλέπω τον που βρίσκεται μπροστά στα πόδια μου, μου γνέφει να κατέβει στο δικό του μπόι το δικό μου το αυτί και μου ψιθυρίζει «πρέπει να διακινδυνεύσεις». Μοιάζουν να είναι αναπόφευκτοι, να με τριγυρίζουν από μίσος ή από αγάπη – ποιος θα μου το πει;

Γιατί είναι δύσκολο να είσαι βασιλιάς με υπηκόους νάνους που θαρρούνε ότι είναι τετραπέρατοι και άξιοι και

λένε κάθε τόσο με μεγάλη σημασία «φεύγουμε την ώρα που θα το αποφασίσεις». Τότε τρέχω, λέω πρέπει να απαλλαγώ, τρέχω μακριά απ' τα εξωτικά που έχουνε μεθύσει με την αγωνία μου, που γλεντούνε και φιλοδοξούν να παίξουν κάποιο ρόλο βαρυσήμαντο. Όμως τρέχοντας μπορεί και να λυθεί το πρόβλημά μου ή να σβήσει. Τότε νιώθω μια φωτιά που έζωσε τα στήθια μου, που μου γλείφει το λαιμό μου και με φοβερίζει όπου να 'ναι θα χαθείς. Κι όταν σταματώ είμαι μονάχος, νιώθω να βουίζουνε τ' αυτιά μου. Κι ακουμπώ στο δέντρο μες στην ερημιά και θαρρώ πως έμεινα όλος μια ανάσα, δυο πνεμόνια που αγκομαχούνε και με φέρνουν ως την άκρη απ' την αντοχή. Ανασαινώ το σκοτάδι, μια ευωδιά από χώμα που το βρέξαν κάπου, που μυρίζει χόρτο, που το έψησε ο ήλιος· ξέρω, θά 'ναι ένας κόσμος σαν το θερισμένο το χωράφι τη μητέρα μου που έτρεχε μαυροντυμένη μαυρομαντιλούσα και που χούγιαζε το άλογο και μας έκαιγε ο ήλιος μέχρι που να 'ρθει το απόγευμα – να ξαπλώσω στο ξερό χορτάρι και στο χώμα και να υψωθούν μπροστά μου τα κιτρινοπράσινα αγκάθια, μια ιδέα από λουλακιά λουλούδια, που δε θα 'θελα ν' αγγίξω. Μα ακούγονται να τρέχουν κάπου εκεί κοντά τα πόδια τους και φωνές που λένε «δεν είν' από δω η Λάρισα». Τότε πέφτω μπρούμυτα στο έδαφος, σφυρίζουνε και τραγουδάνε, λένε «έστριψε» – και δεν ξέρω πια τι εννοούνε και γιατί. Μα ζαρώνω και τους καταπίνει το σκοτάδι και κρατάει μόνο τις φωνές τους. Κάπου αλυχτάει ένα σκυλί, που μπορεί και να το ξύπνησαν και να το τραβούν απ' το λουρί, όπως έκανε ο Τμακόι που αναζητούσε, το χαμένο θησαυρό της Σιέρα Μάντρε. Λέω αν έρθουν κατά δω με το σκυλί είμαι χαμένος, αν κρυφτώ στα βράχια σώνομαι. Όμως είναι ένας τόπος ίσιος, έτσι που μπορείς να καθαλήσεις άλογο και να καλπάσεις· μοναχά που λείπει κι είμαι μοναχός και άοπλος. Τότε λέω δε μου μένει άλλο παρά να συρθώ. Χάνονται οι φωνές, μα ξανά νομίζω σαν να δυναμώνουν, στέκονται φωνάζουν και σφυρίζουν, έχουνε βαλθεί να με ανακαλύψουν – πρέπει να γεμίσουνε το βρά-

δυ τους και να μὴν το ἔχουν για χαμένο κι ἄδειο. Κάνει ο ἕνας τους το τρένο που σφυρίζει και σφυρά κι αγκομαχά και γελούν οι ἄλλοι. Κι ἄλλος κάνει σαν να εἶναι κόκορας, κάπου μοιάζει να ξανοίγει ο ουρανός· θα μπορούσε να ἴναι μια γαλήνη τώρα, ἕνας ὕπνος, ἴσως με κλειστά τα μάτια – θα ἴλεγα ἀπὸ μέσα μου να ἴναι ἀραγε λιακάδα ἢ να βρέχει;

κάτω ἀπ' τα πόδια μου ἀπλώνονταν ἡ θάλασσα ἕνας κόσμος φύκια πετραδάκια κι ἀμμουδιά – λέω να γυρίσω ἀνάσκελα να με κάψει ο ἥλιος και στο στήθος να με κοκκινίσει κι ὕστερα να γίνω μαύρος να γυρίζω με το παντελόνι και να λένε κοίτα σώμα μπρούντζος, με μαρμαριπτετές και με τα μαλλιά μου σκάλες. Μοιάζω, λέει μια κυρία, σαν Θεός, δε μου εἶπε πού τον προσκυνούσε – «παλικάρι, παλικάρι μου». Καθόταν με τη μάνα μου και με παινεύαν, διώχνανε την Αρετή να μὴν ακούει και ζηλεύει, τότε εκείνη ζήλενε και ἔλεγε «ποια εἶναι ἀυτή ἡ Ζηνοβία;» και ἀπαντούσα «αυτοκρατόρισα στο γύφτικο βασίλειο» και τότε κείνη ξεκαρδίζονταν και θύμωνα και φώναζε «μη γελάτε με τον πόνο μου γιατί θα σκοτωθῶ» – σταματούσε σαν να ἦτανε μηχανήμα να πατούσε φρένο. Και ακούω ἕνα τρένο να σφυρίζει μές στο αυτί μου, πάλι γέλια και φωνές – «μπορεῖ και να ξεκίνησε τρεχάτος για τη Λάρισα». Και σκέφτομαι γεννήθηκα να κρύβομαι χωρίς να φταίω· «μα εἶναι που μπερδεύεσαι στα πίτουρα και θα σε φαν οι κότες» ἔλεγε ἡ μάνα μου. Θα πρέπει να υποκλιθῶ μπροστά της για μετάνοια.

Συνέρχομαι ὅταν τη βλέπω να με περιμένει σαν ἕνα στοιχειό της σκάλας, «το πήρα πια ἀπόφαση» ἀναστενάζει και λέει «σκύψε να σου χύσω να νιφτεῖς». Και βλέπω πάνω στα λουλούδια, στο τραπεζομάντιλο, χωριάτικο ψωμί και χόρτα, φιλεύαμε καθημερνά δυο γέροντες ἔρημους και φώναζε ο πατέρας «ὄ,τι ἐνλόγησε ο Θεός» και πίνανε ρακί κι ευχαριστούσαν που θρυσκότανε κι εκείνο και δεν κόμπιαζαν ἀπὸ τις μπούκες – και κάνω το σταυρό μου, της χαμογελάω, «πόσες πίκρες θα μου δώσεις μέχρι να πεθάνω»

λέει. Της χαμογελάω και γελάει και κινάει το κεφάλι σαν να λέει θα ἴναι ἀμέτρητες. Αν κοιμόμουνα, θα σταματούσε να με βλέπει ἢ θα σταματούσα ἐγώ· πρέπει πάλι να κρυφτώ, ν' ἀναλογίζομαι, να λογαριάζω τι μου μένει πια να πράξω μέχρι να με σιχαθούν και να με διώξουν· «πού θα μείνουν δυο γυναίκες ἔρημες;» – ἀυτό να το νοιαστούν εκείνες, ἔλεγα, που με πονούσαν. Μα πέφτω στα ολόσπρα σεντόνια, «ἔπρεπε να σε κρατούσα σαν μωρό να μη μου φεύγεις» μου παραπονιέται κείνη. Κλείνονται τα μάτια μου κι ακούω τις παντόφλες της που σέρνονται ἐπάνω κάτω στο κρεβάτι μου· θαρρῶ πως βλέπω τα σφιχτά της χεῖλη που πεισμώνουνε. Προχτές την παρακολουθούσα να χτενίζεται, θαρρῶ πως ἔψαχνε να βρει εκείνο το παλιό της πρόσωπο με το ξανθό του χνούδι, τα καμένα μάγουλα, και πως πονούσε. «Δεν μπορεῖς πια να με καταλάβεις;» ἔκλαιγε

και κει πάνω βλέπω να γελάει και να λέει ἦρθε ἡ Οδριγιά σου με τη μάνα της και σε ζητούνε μα γεράσανε κι οι δυο και μας παρακαλοῦνε να τις δώσουμε το πίσω το δωμάτιο και λένε να τα πέπλα μας κι ἀφήνουν ἕνα δυο σινίμαντίλι μ' ἕναν κόσμο ἄστρα ἄλλα κίτρινα και ἄλλα ἀσημιά πάρε ὅσα εἶναι ἀληθινά μου ἐμπιστεύονται και πίνουμε το ἄλογο ἀπὸ τα γκέμα και τρέχει ο μπεχτοσής σας δίνω δέκα γρόσια να μου το πουλήσετε φωνάζει ὅμως του γελάμε και το καβαλάμε κάτω εἶναι ο Προφητηλίας με την κρήνη και τη νύφη κι ο Χριστόφορος που σέρνει δέκα παλικάρια σαν να χορεύουν σαν και να παλεύουν την ἔκλεψα τους λέω με καμάρι κι ὅλοι τους γελάνε και μας κνηγοῦνε και θαρρεῖς πως γκρέμισε το σπίτι μας στη χώρα καθόμαστε στη σάλα και μας βλέπουν ὅλοι ἀπέξω ἀπ' το δρόμο με ρεζίλεψες φωνάζει ἡ μάνα μου και πίνανε ρίχνει ἐπάνω μας μια θαλασσιά κουρτίνα ο κόσμος εἶναι μολυδής ο ουρανός· τι μέρα κι ἡ σημερινή!

Και ἡ ἄλλη μέρα εἶναι νύχτα πάλι. Πέρ' ἀπὸ την πόλη και τα φῶτα εἶναι το παλιό το σύνορο των Ἰουδαίων που φωνάζουν «σταύρωσον αὐτόν»· μονάχα ὅταν κατακάθισε ο κουρνιαχτός, μαζεύουν οι γυναίκες τα παιδιὰ τους, τα φω-

νάζουμε, μαζεύουν τα παιδιά τους, δυο κατσίκια – μια γριά που λέει «δεν τους ξέρω, δεν τους βλέπω». Και κοιτάζω τα γυαλένια μάτια της, «τη φωνάζουνε Ματούλα» ψιθυρίζω. «Όχι, όχι, δεν την ξέρω» επιμένει. Μα την ξέρει μια γυναίκα μ' ένα κόκκινο φουστάνι και μου λέει «τηνε πήρανε» κι ύστερα σωπαίνει λες και το μετάνιωσε. Σκέφτομαι πως είναι νύχτα, ότι είμαι χτενισμένος και γαλήνιος – ποιος θυμάται τον ξενυχτισμένο καθγατζή; «Άλλο τίποτε δεν ξέρω» αποκρίνεται. Έρχονται δυο άντρες, στέκονται αντίκρυ μου, «φύγε» απειλούν «φύγε όσο γίνεται πιο γρήγορα» – κι εγώ λέω «πάει καλά» τους γυρίζω άφοβα την πλάτη μου και την τελευταία ώρα λέω «με προσέμεινε στη Λάρισα» – «και η μάνα της μαζί;» με ειρωνεύονται – «και η μάνα της κι εκείνος, τους το έταξα» κομπάζω. Μα γελούν – «έλα να σ' τον δείξουμε που κλαίει» λένε

τότε ανοίγω πιο πολύ το δήμα μου. Δε με νοιάζει πια αυτή εδώ η πολιτεία, δεν ξαναγυρίζω να κοιτάξω – «μη γυρίσεις, ίσως να σε μαχαιρώσουνε». Φοβάμαι και ταχύνω πιο πολύ το δήμα μου, μην καρφώσουν, μη με μαχαιρώσουν εκεί δα και πούνε σ' το χρωστούσαμε, θυμάσαι που μας πρόσβαλες παπάδες και αρχιερείς; Τέλος τρέχω πια σαν να με κυνηγούν, δεν ακούω ούτε ένα δήμα πίσω μου, ούτε ανάσα.

Σίγουρα, θα παραξενευτεί απόψε η μάνα μου, ίσως σταυροκοπηθεί και μου θυμώσει· δεν μπορώ να δω με σένα τι συμβαίνει, θα μου σκέφτεται. Μα την περιμένω σιωπηλή και με τσιτωμένα μάτια τεντωμένη την ψυχή, αρρώστησε (θα πει) ή το τρομάξαν. Μπορεί να κλαίει και η μάνα απ' το χαχαμικό, καημένο μου, θα λέει, σε γελάσαν· ήρθε ο βρομορωμιός και του την έδιωξε, την έκλεψε και μου μαραινώσει σαν το βασιλικό μες στο δωμάτιο. Θυμούμαι ήταν μια ξερακιανή γριά, δεν είχα δει τον άντρα της, τον αδερφό της – ίσως να μην είχε. Εκείνος ήταν όλα κι όλα της, ο γελασμένος και φτωχός, ο άδειος, ο που λέει έπρεπε να τον σκοτώσω, να μην έχω πια καιρό για κλάματα, να με τραβούνε, να με ρίχνουν φυλακή, να με πνίγουν

οι κατάρες κι όχι οι παρηγοριές και να λεν, μανούλα μου, τι άγριος με το μαχαίρι, να τον παίρνετε με το γλυκό! Μα πάλι η μάνα του θα τονε κλαίει, θα ακούει γάμο και θα κλείνει τα παράθυρα, να μη δω, να μην ακούσω, θα θρηνεί, «τη βρόμα»· μολοτούτο τα κατάφερε, μας κάνει να πονούμε σαν να χάσαμε τον άνθρωπό μας μες στη μάχη και να μην παρηγοριόμαστε. Τρέχει τότε η βροχή σαν να μας κυνηγάει

τρέχουν τα βαγόνια και αναπηδούν αλαφιασμένα, παίζουνουν να μουσκεύουνε οι στέγες με τα σκουριασμένα σίδηρα και κατόπι το λινό πουκάμισο που κολλά στους ώμους και που βάφεται στο χρώμα απ' τη σάρκα. Και κατόπιν νιώθω να στενεύει γύρω από τα γόνατα κι από τις γάμπες μου το παντελόνι και πέρα στα χωράφια να αχνίζει η γη σαν να της βάλανε φωτιά και να την καίνε ή να βάρυνε η ανασεμιά της, ο ιδρώτας, να τρυπώνει στα ρουθούνια και να λέει *με θυμάσαι που κυλιόσουν πάνω μου; σου μυρίζει όρνιθες κι αχυρένιο φώλι, ένα δέντρο, κάποια ταπεινή βρομούσα που την πελεκούσανε τ' αγόρια και την κάναν βίτσες και διτσιζαν τα κορίτσια στα καλάμα και τα κάνανε να τρέχουν, όπως τρέχει η βροχή κατόπι μας και ξεπλένει δυο ξεφτίδια από κόκκινο και ασημί, σαν το παραμύθι με τη μαγεμένη, την κρυμμένη, το κορίτσι που δε μίλαγε του βασιλιά, που μπορεί και να το λέγανε Ματούλα, αν ζωντάνευε και ζούσε στα δικά μας μέρη, στα δικά μας χρόνια ο παραμυθάς πού ήτανε τυφλός και του γαμίζανε τις τσέπες ζάχαρη και τηγανίτες και του λέγαμε «εδώ να στήσεις το κονάκι σου», να βλέπει τη δική μας πίκρα και να αφηγείται ότι έρχεται απ' τα χώματα της Ιωνίας, «θέλω να κ'αταλαγιάσω πια σ' αυτόν τον τόπο» είναι κάτι που ποθούσε να 'χε γίνει τρεις χιλιάδες χρόνια πριν, τρεις χιλιάδες χρόνια από βροχή και από γη, από ανάσα χωματένια*

και κει πάνω παίρνει τέλος και αυτό το παραμύθι του ασημένιου και του κόκκινου, πέφτουνε κλωνιά από τα σύννεφα και κεντούνε έναν κόσμο σαν πεισματωμένο εργόχειρο, που είναι ένα λες με τούτη τη νεροποντή και με το

νερένιο κόσμο, με τη γέφυρα και με τα θολά νερά από κάτω, που έχουν σύρει ένα ξεχασμένο δέντρο και του λένε πως η Λάρισα είναι ακόμη πιο στα νότια, έλα να σε πάρουμε στη θάλασσα να δεις παιχνίδια, μα «όχι», αντιστέκεται πεισματωμένος ο κορμός, και υψώνεται και μάχεται και πάλι πέφτει σαν να τονε πνίγουν και τους δείχνει ότι του πληγώσανε τα σωθικά, πως πονάει κάποια μαύρη τρύπα του θανάτου στα εντόσθια

μα αφήνοντας τη μάχη με τους λαβωμένους και με τα νερά, τρέχει να ξεφύγει τη βροχή το τρένο. Τότε χαμηλώνει ένα γκριζό σκέπασμα που είναι λέει σαν καπνός και θα σκορπίσει – έτσι, σαν ανοίγουνε οι ουρανοί, καλύτερα να το προβλέπει έγκαιρα κανένας και να λέει είναι κάτι γαλατάδικα στη Μητροπόλεως που ερημώνουνε αυτή την ώρα σε φιλοξενούν και σε φιλεύουνε ζεστό ψωμί και γάλα, δροσιά απ' το βρεμένο καλντερίμι, όπου λούζονται τα φώτα και σε ξεγελούν. Δεν μπορείς να πεις πού κρύβεται η ομορφιά και μας παραφυλάει· ίσως πίσω απ' αυτά τα πέτρινα βουνά που γεννήσανε θαρρείς το ένα τ' άλλο και απλώνονται, ξαπλώνονται και μουρμουρίζουν κάτω απ' τις στάλες «πρέπει να περάσεις τρία δύσκολα αινίγματα κι ύστερα θα τηνε βρεις να σε προσμένει» να κοιμάται μαγεμένη και ολόγυμνη. Πρώτο είν' ένα μικρό χωριό που κρύβεται στα δέντρα σαν να λέει πιάσε με και να γελάει ότι με ξεγέλασε. Ύστερα ένα ύψωμα ατέλειωτο, όπου μυστικά περάσματα και στερεμένες κρήνες σε ρωτούνε τι χρειάζονται οι τόσο γριφοί. Τέλος ένας κόσμος ανεβάσματα, τρεχάλες και στενορουμιές, που προβαίνουνε η μια μετά την άλλη κι όλο σκέφτεσαι πως δε θα βρεις το τέλος και τη λύση· τούτο είναι το πιο δύσκολο μαρτύριο, σαν βαρύ βουνό που έπεσε και έπιασε τα πόδια σου, σου μαγκώνει την ψυχή.

Κάποτε αναγαλλιάζω και τανύζομαι. Ξεπεράσαμε την άκρη της βροχής, κατοικούμε πια σ' ένα καινούριο κόσμο και τον σεργιανίζουμε· λοιπόν, εδώ σε πνίγει το πορτοκαλί και το ατλαζένιο, σου στρώνουνε να κοιμηθείς σ' ένα απέ-

ραντο χωράφι από κίτρινα και πράσινα στρωσίδια, με ελαιώνα και πευκώνα για να σε δροσίζουν. Και βγάζω το πουκάμισο, το απλώνω σαν σημαία που μας βράχηκε και τώρα τη χτυπάει ο αέρας και της ξαναδίνει τα δικά της χρώματα. Ετούτο γίνεται στα πρόθυρα της πολιτείας που είναι ένας κόσμος στέγες, δέντρα και τηλεγραφοξύλα – κάπου δυο μικρά κορίτσια που τρελαίνονται στα γέλια και με δείχνουν μεταξύ τους, που μπορεί ν' αρχίσουνε να γνέθουν μια δική τους ιστορία για την Ιουδαία κόρη και την κρεμασμένη σκάλα την τριανταφυλλιά, και φωνάζω τότε «πέστε μου ποιον είχανε πατέρα τα παιδιά του Ζεβεδαίου», όμως πνίγονται στα γέλια, πνίγονται τα λόγια τους και «σταθείτε» λέω «θά 'ρθω να σας το εξηγήσω». Αλλά μπλέκονται τα πόδια μου, παίρνει μια στροφή ο κόσμος και χορεύει, πάλι βλέπω που παγώσαν τα κορίτσια – ποιος τα μάγεψε; – και πληθαίνουνε οι ράγιες και τρυπώνουνε η μια στην αγκαλιά της άλλης – Θε μου, τι παιχνίδια και τι ζάλη! Χάνω τα δυο σημαδάκια που με κοροϊδεύανε, τώρα ίσως να 'ναι κάτω απ' το δέντρο της αυλής τους και να κλαίνε μπρος στη μάνα τους – «χάθηκε» να λένε, ή πως πέταξα. Όμως πάντα γίνεται ένα θάμα, ίσως να μη χάθηκα σ' αυτή την πολιτεία. Αναζητώντας, παίζοντας τους «γιους του Ζεβεδαίου», μου δείχνουνε ένα βαθύ χαντάκι, που πίσω του υψώνονται, σαν να το φράζουνε, τα ερειπωμένα σπίτια με τα άδεια τους παράθυρα, που φύλλο κλώνος πουθενά δεν τα δροσίξει, λες και όλα τα αφάνισε ο Θεός, μήπως και κρυφτεί η αλήθεια, η Ματούλα.

Όμως τώρα καίει ο ήλιος και το βλέπουν και με βλέπουν και γυρίζω πίσω να χαθώ· «έκανες τη μέρα νύχτα» – ποιος με μάλωνε; – πού είσαι λέω τώρα να με δασκαλέψεις, να μου πεις τον κίνδυνο; Μα μπορούσα να τη βρω και τούτη τη στιγμή στην Εγνατία, να ρωτά στους καφενέδες πού κοιμήθηκα, κι αν ξυπνήσω

«όλο τρέμουνε τα φυλλοκάρδια μου», όλο τρέμει πάντα η φωνή της, είναι τα μαχαίρια, τα πιστόλια, που την αγριεύουν. Και της λέω «τα φοράμε στις Αποκριές και

παίζουμε», μοιάζει να χαμογελάει, όπως τότε στο Πυργί που εφώναζε ο πατέρας «πειρατή μου γέννησες». Τώρα πια που κλέβω και κορίτσια απ' την αγκαλιά της μάνας τους, θε να πούνε «τα κατάφερε» και θα θυμηθούν τις κάμες που τις έζωνα επάνω μου και έλεγα «βάζω το σπαθί στα πόδια σου ν' αγιάσει», με περίμενε ποιο δειλινό θα έρθω πίσω απ' τη μάχη, κι ήτανε στην τρίτη πράξη που με δέχονταν, με φιλούσε και κατέβαινε η κουρτίνα και μας σβήναν τα κεριά.

Όμως να που το σκοτάδι ήταν απαραίτητο, μόνο τώρα έκαιγε ο ήλιος και με έσπρωχνε στον τόπο της σκιάς, στο μέρος που καθότανε ο γύφτος, το παιδί και η μαϊμού του – «είμαστε μια μονοιασμένη οικογένεια» καυχιόταν. Και κει καθόντανε κι οι τρεις τους με τις ώρες, «μέχρι να βραδιάσει, να γεμίσει η πλατεία» πρόσταζε και οι άλλοι υπακούαν. Μα όταν θα γεμίσει η πλατεία, θα ερημώσουνε τα σπίτια, θα μπορεί κανείς να ψάξει μες στις γειτονιές, να ρωτήσει γέροντες που θα κάθονται ολομόναχοι, φύλακες του αυλακιού. Τότε λέω πως σ' αυτή την πεθασμένη πόλη με τα ρημαγμένα σπίτια τα γυμνά, πρέπει να βρεθεί μια σκάλα, ανεμόσκαλα, που ίσως να τη ρίχνουν από πάνω, ίσως και να πρέπει να τη βρω εγώ. Πρώτα, όμως, να μου πούνε το παράθυρο, που οδύρεται η Ιουλιέτα – περνούνε τα δεκαεφτά μου χρόνια και δε μ' έκλεψε – όμως πόσος έμεινε καιρός; – μια νύχτα, μόνο ετούτη. Ψάχνω τ' αδειανά παράθυρα, δε μου λύνουν το μυστήριο, τότε λέω πρέπει να ρωτήσω, δε θα μείνει ώρα – μόνο τούτη η νύχτα.

Και χτυπώ την πρώτη πόρτα και δε μου ανοίγουνε, μοναχά ακούω το νιαουρητό της γάτας. Και ξαναχτυπώ, μα πάλι τίποτα. Και στον τρίτο χτύπο πάλι ακούγεται η γάτα κι είναι αδύνατο να συνεννοηθείς – κι ύστερα της δίνω μια κλοτσιά της πόρτας και ανοίγει· λάμπουνε δυο μάτια στο κατώφλι και ρωτάνε «τι ζητάς;» και ξεκρίνω έναν άντρα καθισμένον με τη γάτα τυλιγμένη μες στην αγκαλιά του· βλέπει ο γάτος και μιλά εκείνος. «Όχι» λέει «δε γνωρίζουμε καμιά Ματούλα». Μήπως (λέω) θα μπορούσε να σχε-

φτεί, μήπως είναι κάπου κι άλλος μαχαλάς; «Τι να προφητέψω;» μου παραπονιέται. Τότε φεύγω και γυρίζω πίσω και κοιτάζω. Μένει ανοιχτή η πόρτα, στέκονται τρεις τέσσερις και με χαζεύουν, πάλι ακούγεται νιαούρισμα, σκύβει μια σκιά και λέω θα την εμποδίσουν. Όμως πέφτει στα καλάμια μου μια πέτρα σαν να με δαγκώνει – «να φύγεις» μου φωνάζει μια ψιλή φωνή – και σκέφτομαι «πού είναι η κάμα μου για να σ' τη δείξω». Όμως στέκομαι και βάζω τις γροθιές μου στα πλευρά και κείνοι μένουν μαζεμένοι σαν και να φυλούν την πόρτα ή τη γάτα – ή και τη Ματούλα. Μοναχά ο ένας σκύβει και ξανά με βρίσκει στο μερί μια πέτρα· «φύγε». Κάπου ανάβουν ένα σπίρτο, μοιάζει σαν να σκίζουνε τη νύχτα για ένα μοναχά λεφτό κι έπειτα ξανά σκοτάδι, τρεις σκιές ακίνητες – «σας βλέπω ξαπλωμένους» τους φωνάζω και τους παίρνω στο κυνήγι. Μα ξανά μου κλείνουνε την πόρτα, μένει μια σειρά από τοίχους με παράθυρα στο πάνω πάτωμα. Και φωνάζω «...την πεντάλφα σας», κάποια βρисиά, και περιμένω. Όμως δε μου ρίχνουνε νερό, δε μου μιλούνε· ίσως να τους είπανε οι γέροντες τρελάθηκα, πως δεν έπρεπε να μ' ερεθίζουν.

Μες στη νύχτα, λέω, πρέπει να 'μωνα μαϊμού, να πηδώ και να σας φτάνω, να δαγκώσω το δεξί σας χέρι και να σας φωνάζω «ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος ή πέθανε;» – μα τον άλλον τον σκοτώσανε στο δρόμο, θα μου λέγανε. Παίρνω έναν άλλο δρόμο, μοιάζει να στρωθήκανε χωράφια για χατίρι μου και στη μέση ξετυλίγεται ο χωματόδρομος. Λέω θα τον περπατήσω μέχρι που να γίνει δώδεκα, τότε θα γυρίσω και θα μπω στο σπίτι τους – μπορώ; – θα τους πω σας κλέβω τα κορίτσια σας ή τη ζωή σας; – το μπορώ; – κι ύστερα θα πέσουνε στα πόδια μου και θα με παρακαλούνε. Μα δε φτάνει τώρα (θα τους φοβερίζω), τότε που μου κλείσατε την πόρτα και που με πετροβολούσατε θα έπρεπε να το σκεφτόσαστε.

Πέρα ο δρόμος μοιάζει ατέλειωτος, σαν να μη σβήνει. Λέω κάθε δέκα βήματα περνάει ένα λεφτό, μπορεί και να τη βρουνε σ' ένα τέταρτο, στα εκατό και τόσα βήματα, να

της πούνε σε ζητούσε ένας μπελαλής και να βγει εκείνη στο παράθυρο να μου πει θυμάσαι που σου έπαιζα τη Γενοβέφα; σου ανάβω ένα κερί, στο κινάω πάνω κάτω σαν να σου μηνάω έλα τώρα που το ρίξανε στον ύπνο και δε μας ακούν. Μα πάντα είναι ατέλειωτος ο δρόμος· στο δάθος κάπου ξεχωρίζει ένα νυχτωμένο δέντρο που το πνίγει το σκοτάδι και μου λέει μην καθίσεις στο σκοτάδι κι αποκοιμηθείς, απόψε σ' έχουν τιμωρήσει να ανδραγαθήσεις. Πίσω από τη ράχη μου η Λάρισα θα θαμποφέγγει – και γυρίζω την κοιτάζω· είναι ένας κόσμος με κεριά που τρεμοσβήνουν, που μπορεί και ν' ανεβαίνουν ή να κατεβαίνουν, να 'ναι αμέτρητοι οι εραστές που ξέρουνε το ίδιο σύνθημα και περιμένουν

λοιπόν, εδώ χρειάζεται να κάνεις κάτι ασυνήθιστο. Λέω ίσως ν' ανεβώ στο δέντρο και να κάνω το πουλί, να τραγουδήσω, να πετάξω. Όμως, μη μου πεις πως μ' αγαπάς (θα μου έλεγε), αν ήταν έτσι θα μπορούσες να πετάξεις για χατίρι μου. Μα αυτός δεν είναι ο κόσμος με τα παραμύθια· μπορείς να ονειρεύεσαι μα μόνο με ανοιχτά τα μάτια. Και κει στην άκρη απ' το δρόμο, από το ξεκίνημα, δε βλέπω τίποτε άλλο απ' την πολιτεία, απ' τα νυχτωμένα σπίτια και τα φώτα που πεθαίνουν ένα ένα και σε λίγο θα 'χουν μείνει δύο τρία, ίσως ένα, που θα ευχόμουνα να ήταν το δικό σου και να το κρατάς εσύ

ειδαλλιώς βλέπω ότι χάνομαι, εκτός κι αν ριζεις κόκκινη κλωστή δεμένη. Κάπου ακούγεται μοναχικό τραγούδι κι ύστερα το τριξίμο της σούστας που σιγολκνίζεται. Λέω είσαι απ' το Θεό σταλμένος. Και την ώρα που έχουν σβήσει πια τα τελευταία φώτα κι απομένει ένα μάτι να κοιτάζει πίσω απ' τα δέντρα, λέει το τραγούδι «δε με θέλεις μια, δε σε θέλω δυο» κι εμφανίζεται ο ίσκιος απ' τη σούστα που τη σέρνει ένα ζώο με σκυμμένο το κεφάλι, που φωνάζει «ώρα σου καλή». Ξεχωρίζω τα δυο πόδια του που κρέμονται στο πλάι, πίσω από το κάρο όλα έχουν γίνει στάχτη· «ετοιμάζεται να βρέξει» μου μιλάει το κεφάλι. Πάνε (λέω) τα κεντίδια με τα άστρα, οι αρκούδες, το κριάρι κι η

κυρά μας Αφροδίτη – «νύχτωσα» του απαντάω «στα χωράφια και μου πιάστηκαν τα πόδια». Τότε σταματούνε και το ζώο και η σούστα και μου κάνουν «έλα πίσω και κρεμάσου». Πρέπει να 'ναι γερασμένο το κεφάλι, κάπως είναι δουλιαγμένο μες στους ώμους, όμως λέει πάλι «δε με θέλεις μια, δε σε θέλω δυο» με πείσμα. Χάνω και το τελευταίο απ' τα φώτα· τώρα είν' ένας περιέργος λαδύρινθος με ίσιους δρόμους που όλοι οδηγούνε σε δρομάκια με κλεισμένα σπίτια σκοτεινά. «Πού κάθεσαι;» ρωτάει πίσω απ' το τραγούδι – λέω «κάτω στο σταθμό», τότε διορθώνει εκείνος «θες να πεις επάνω» και του κάνω «ναι»· σωπαίνει, μουρμουρίζει, χλιμιντρίζει. «Είναι προτιμότερο να στρίψω» μου μιλάει, «μην περάσουμε απ' τους Εβραίους και μαγαριστούμε» – «μένουν όλοι μαζεμένοι;» τον ρωτάω – «όλοι εδώ; μα πού να τους χωρέσει;» – «όμως μένει η φτώχεια, οπωσδήποτε» – «έτσι είναι που το λες». Και τραβά τα γκέμια και μου λέει «δε μου είπες πούθε είσαι συ» – «απ' το Βόλο» λέω «τώρα ήρθαμε σ' αυτή την πόλη» – και αφήνει, φαίνεται, τα γκέμια και κινάει πάλι.

Παίρνει δρόμο, δρόμο αφήνει, το σοκάκι με τα σπίτια, όπου θόρυβος κανείς, φωνή, ανθρώπου κλάμα, σαν να είναι μια καμένη πολιτεία του παράδεισου, με ορθούς μονάχα τοίχους και γλυμμένες σιδεριές, όπου μπαίνει η βροχή και κρύβεται και φυλάει το νερό στις λησμονημένες τους λεκάνες, στα καντήλια, στα βρεμένα τους σθηστά φιτίλια, σ' έναν κόσμο κατασκότεινο και άλαλο, όπου ακούγεται το τριξίμο της σούστας κι ύστερα σε μια γωνιά η ρόδα που αναπηδάει στο λιθόστρωτο, που μας λέει τώρα μπαίνουμε στον πάνω κόσμο και θα πρέπει να το αποφασίσεις ότι εκείθε με το Χάροντα, εδώθε με τον κόσμο. Ξεχωρίζουνε στο δρόμο οι σκιές, κατόπι δύο πόδια, ένα σώμα, ένα πρόσωπο κι άλλα πρόσωπα και άλλα.

Και ο κόσμος τούτος που μιλά και τραγουδάει, με αποδιώχνει, ίσως να μου λέει πως απέτυχα και όλα είναι πιθανά – εκεί που λένε τούτο είναι άσπρο, το μαυρίζουνε. Εγώ θαρρώ η Λάρισα πως κρύβεται σ' εκείνα τα μισοκαμένα

σπίτια· υπάρχει κάποιο μυστικό σε κάθε ρημαγμένη πολιτεία. Λοιπόν, καλύτερα να του ελαφρώσουμε τη σούστα και να πάρουμε τον ίδιο δρόμο από την ανάποδη· μένει μόνο μες στ' αυτιά μου το μουρμούρισμα, ίσως να 'ναι το ατέλειωτο τραγούδι που δεν έχει λόγια και δεν τ' άκουσε κανείς.

Τώρα στέκομαι και βλέπω πέρα από το σύνορο – είναι μια γωνιά που πέρα της δε φαίνεται κανένας. Θυμούμαι μια φορά που μπαίναμε μες στο λουτρό μικρά παιδιά με τη μητέρα μας, *πνιγότανε τα πάντα μέσα στον αγνό και μόνο η ποτάσα έμενε στη θύμηση*, όπως ένας κόσμος που δε θα μπορούσες να τον δεις, να του μιλήσεις, κι όλη νύχτα άκουγα φωνές και μύριζα σαπούνη, σαν να είχαμε πνιγεί. Τώρα, λέω, τι θα μείνει να θυμούμαι; – ίσως μια κλεισμένη πόρτα, τούτη η γωνία και κάποιο πρόσωπο. Υπάρχει μια απόφαση που πρέπει να την πάρω – και λέω ούτε να κοιτάξω θέλω, ούτε να θυμούμαι, μοναχά να τελειώνω και να ξαναβρίσκω τις αισθήσεις· να γυρίζω (λέω) από το κακό το όνειρο και να σκέφτομαι: το ήξερα απ' την αρχή πως θα πετύχαινα, μοναχά που έπρεπε ν' απαρηγηθώ τον εαυτό μου.

Λοιπόν, υπάρχουν χέρια, πόδια κι ένα πείσμα – σε τούτα δω τα σπίτια πνίγουν τη λαλιά σου, την οσμή σου, μα σ' την ξαναδίνουν όταν δγαίνεις έξω· περίεργο παιχνίδι πού το παίζεις μόνος, όπου δε χρειάζεται να ξέρεις άλλο πια κανόνα, παρά ότι πρέπει να ζητήσεις κάποια σκάλα, ένα δέντρο, μια σανίδα, και ακόμη μια σανίδα, που να λέει πως εκείνο πρέπει να 'ναι το σωστό παράθυρο κι ίσως νά 'ναι τούτο δω το τελευταίο, το πιο δύσκολο. Κι αφού μου λείπει η μάνα μου και είναι ο τόπος έρημος, το παίρνω απόφαση πως πρέπει να πορεύομαι ψηλαφητά. Υπάρχουν κλώνοι που χαϊδεύουνε τους ώμους μου, το χόμα που πατώ κι αισθάνομαι να μου μυρίζει, ο κόσμος που απλώθηκε και πάλι σαν σε μια γραμμή παράθυρα και πόρτες, που λέω κάπου θ' ακουστεί και το χαχάνισμα της Βικτορίας, που όλο μου μηνά και μου ξαναμηνά – μαζί θα στή-

ναμε κάτι καινούριο. Μοιάζει να μυρίζει ένα γύρο πεύκο και μπροστά της να γελάει ο καθρέφτης με το γέλιο της, αυτή την πολυτέλεια που δεν τη νιώθω, όταν δεν αισθάνομαι το μύρο από τα σεντόνια που μου απλώνει η Αρετή, η μάνα μου. Μα θα πρέπει να βρεθεί η πόρτα, να βρεθεί ασ είναι μέσ' από το μαγικό καθρέφτη, που ακούγεται το γέλιο του, που ακούγεται να παίζει μια κιθάρα και να κρέμονται οι χάντρες μπρος στην πόρτα σαν χρωματιστή βροχή στην κάψα. Τότε πιάνω πάλι ένα κλωνί από ακακία· με γνωρίζει, είναι σα να γνωρίζομαστε και να μ' ενθαρρύνει – έλ' ανέβα να σου δείξω πού κοιμάται κι ονειρεύεται. Ας ανέβω, λέω πάλι, πιο ψηλά – κι αγκαλιάζω τα κλαδιά, τα φύλλα, που με γλείφουν σαν να με γνωρίζουν οπωσδήποτε. Κι όταν κάθομαι σε μια διχάλα, μοιάζει πάλι με παιχνίδι που το διευθύνει ένας γρύλος σαν να δίνει το ρυθμό, σαν να λέει να το όνειρο σε τούτο το παράθυρο που φώτισε, ίσως είναι μέσα ο αναμενόμενος ή μπορεί να έφυγε, να κρύφτηκε σε κείνο το μικρό παράθυρο που το 'χουν κλείσει και θαρρείς ότι κρατάει την ανάσα του σπιτιού στα σωθικά του

τότε άνοιγε η μάνα μου, κατάδρεχε, έλεγε να μπει στο σπίτι η ευωδιά της ακακίας και του αγιοκλήματος, κι ανασαίναν οι κουρτίνες από τις φωνές της γειτονιάς, τα γέλια της, που εδώ σταμάτησαν και πάγωσαν, σαν να είναι μια τρομαχτική ταινία με απάχηδες που προσμένουν στη γωνιά και είναι νύχτα και φυσάει και φοβάται η μάνα – μα ποτέ μου δεν εντύθηκα απάχης, μόλο που, αν έβαφα τα μάτια κι άφηνα μουστάκι ή αν το ζωγράφιζα, θα έμοιαζα και θα τρομοκρατούσα – κι είναι ακόμη τα τυφλά παράθυρα το αίνιγμα, σαν να χάσκουνε τη νύχτα, σαν να την κοιτάζουν και να μη χορταίνουν που κεντήθηκε με άστρα, με φυλλώματα και φώτα, που μπορούν ανάμεσά τους και να κατοικούν ο αρραβώνας ή ο έρωτας, που είμ' εγώ και νιώθω σαν πουλί που έχει χρέος να προσέχει τα παράθυρα, που έχει χρέος να κοιτάζει μες στην ερημιά, στις πόρτες και στις κάμαρες, μήπως και φανεί ο ώμος της, τα δαμμένα

μάτια απ' τη Γενοβέφα ή το πλέξιμο απ' τα μαλλιά της, η μελαγχολία της

είναι σαν να περιμένεις ένα θάμα, να μαζεύτηκε ο κόσμος μπρος στις ακακίες και να λέει τώρα θα φανεί ο άγιος – ήταν μια αλλόφρονη μια όσια απ' το Πυργί· περπατούσε μέρες μέσα στα ρονμάνια και τ' απόβραδα καθόταν να ξεκουραστεί τότε πήγαιναν κοντά της οι γριές και ρωτούσαν για το ριζικό τους – ο καλός της λόγος έμοιαζε ψιχάλα. Μα όταν είναι νά 'ρθει η ώρα ίσως να νυστάζει, ίσως και να μη φανεί καθόλου, να πλαγιάσει και να την προσμένω άδικα. Όμως δε μου μένει άλλος δρόμος εδώ πάνω, είναι ένας κλώνος κι ύστερα η νύχτα – λες αν προχωρήσω θα 'ναι σαν πηγάδι, θα με καταπιεί. Και θολώνουνε τα μάτια μου, βλέπουν πως περάσαν τα μεσάνυχτα, που ίσως να 'χουνε περάσει πριν από πολύ και ν' ασπρίσει κάπου το σκοτάδι και να γίνει πάλι ουρανός και γη κι ανθρώποι που θα με κοιτούν περιέργα, σαν παράξενο πουλί μιας άλλης χώρας ή μιας άλλης γενεάς που το βλέπεις στον κινηματογράφο ή στην παντομίμα. Συλλογιέμαι πάλι: μόνο ένα θάμα θα με σώσει, ίσως κάποιος έπρεπε να ξέρει από παραμύθια, από μαντικές, ή τουλάχιστον να πιάσει κόκκινη κλωστή δεμένη, κόκκινη κλωστή κλωσμένη και να προχωρήσει μες στη νύχτα, πίσω από τα παράθυρα, κάτω από τις χαραμαδιές της πόρτας. Γιατί κάποια είναι απ' όλες που θα κλείνει την ανάσα της, που θα πρέπει ή ν' ανοίξει ή να γκρεμιστεί

και κατρακυλώ σχεδόν από το δέντρο, λέω τώρα το συνέλαβα κι είναι μεγαλοφυές, τώρα το επινόησα, τώρα επινόησα τη μέθοδο απελπισίας· τρέχω στέκομαι μπροστά στα σπίτια των Εβραίων και φωνάζω μ' όση δύναμη μπορώ πάνω στις πόρτες τους και τα παράθυρα «Ματούλα» και φωνάζω «ήρθε ο άσωτός σου υιός» και φωνάζω σαν να μέλλεται να με κρεμάσουνε «Ματούλα», σαν να διαίζομαι για να ξεφύγω απ' τις μαχαιριές «Ματούλα» και φωνάζω, ανεβαίνει μια πορφύρα μες στα μάτια μου, σαν να πλήγωσα τη νύχτα μ' όλες τις φωνές, σαν να μου πληγώθηκαν τα

μάτια μου· τότε τρέχουνε από τις πόρτες, τρέχουν ίσως να με σώσουν ή να με δροσίουν, είναι πρώτα δυο γυναίκες ανυπόδητες, αχτένιστες, είναι ένας γέρος που με συμβουλεύει «ησύχασε» και μου λένε και οι τρεις πως «έφυγε», τρώμαξαν κι αυτή κι η μάνα της και έφυγαν, έτρεξαν για να με διώξουν· τότε απειλώ πως «θα φωνάζω μέχρι να μ' ακούσει» και αρχίζουν να με παίρνουν αγκαλιά, να μου χώνουνε το πρόσωπο στα ρούχα τους, να μου χώνουνε τα χέρια τους στο στόμα, σαν να είναι μάγια και γητειές και ξόρκια, όλα μέσα σε μουρμουρητό και σε σκοτάδι, που δε βλέπω παρά μόνο ρούχα τυλιγμένα, διπλωμένα, βρόμικα να τα μυρίζεις, να τα ανασαίνεις, να τα τρως, σαν τα χέρια που δαγκώνεις και που λες τώρα θα με μαγαρίσουν οι αντίχριστοι και δαγκάνεις και ακούς που θρίζουν, που τσιρίζουν, θα με βάλουν στο βαρέλι να μου πιουν το αίμα, να γλιτώσουν – και αρχίζω να κλοτσάω, να χτυπάω σε νερουλιασμένα σώματα και σε στήθια άχαρα και σε λίγο νιώθω να χτυπάω τον αέρα, να χτυπιέμαι με το χώμα, να φωνάζω σαν τρελός «Ματούλα», ποιος θα τα δεχόταν όλ' αυτά τα δάσανα, τα ταπεινώματα – και σηκώνομαι, τινάζομαι, παραμιλώ «είναι κάπου εδώ γύρω, κάπου μου τη φυλακίσανε», γιατί αλλιώς δε θα τους σκότιζε που φώναζα – και ξαναφωνάζω πάνω στα παράθυρά τους, τη φωνάζω «βγε, Ματούλα στο παράθυρο, είμαι μόνος και χωρίς μαχαίρια», – κάπου ακούγεται που αλυχτούν δυό σκύλοι κι είναι σαν να βρίσκω ένα σημείο μες στη νύχτα, είναι σαν ν' ανάβει ένα φως· τότε σκέφτομαι πως θα με βλέπουν χίλια μάτια θα με παρακολουθούν, και την ίδια ώρα, εκείνη ακριβώς, νιώθω να με πλησιάζουν από πίσω και μυρίζω να 'ναι μια στολή· είναι όντως ένας χωροφύλακας, που με πιάνει απ' το χέρι, «ως εδώ» μου λέει και μου πιάνει πιο σφιχτά το χέρι, το τινάζω και με ξανασφίγγει, είναι ένα πρόσωπο μυστήριο, που δεν έχει φρύδια, παρά μόνο μάτια και μουστάκια και γυαλιστερά κουμπιά, «πάμε» λέει «και με το καλό» – μα ποιο είναι το καλό και ποιο κακό με περιμένει δεν το συζητάω, το 'χω αποφασίσει απ' την ώρα

που ξεκίνησα, που σκαρφάλωσα στο τρένο κι ήρθα να την πάρω πίσω, να την κλέψω – όμως «τιμωρούνται όλ' αυτά», οι αλητείες – τότε λέω ας τιμωρηθώ για όλα – κι εκεί πίσω, πίσω απ' τα δέντρα, στήνεται ένας τοίχος από νυχτικιές, από χέρια κρεμασμένα κι άβουλα, από ξέπλεκα μαλλιά και μάτια, «τιμωρούνται όλ' αυτά» – με θάνατο; – τιμωρούνται και γελάει, τότε σκύβω το κεφάλι, λέω «ας τιμωρηθώ», και με παίρνει ο άλλος απ' το χέρι, με τραβάει, και ακούω μια τσιρίδα και ακούω δυο γυναίκες να γαβγίζουνε, και γκρεμίζεται ο τοίχος, σπάζει και χωρίζουνε τα χέρια από τα μαλλιά και ξανά ακούγεται που με φωνάζουν με το όνομά μου, έχω όνομα και κλάμα, έχω ακόμη μια στιγμή για να γυρίσω και να δω που τρέχει ένα νυχτικό, που του στήνουν το κυνηγητό και παίζουν, είναι σαν να δέθηκαν στο «γύρω γύρω όλοι» και σηκώνεται ο κουρνιαχτός και ακόμη πιο ψηλά και πιο επίμονα υψώνεται το όνομά μου, που καθαλικεύει όλες τις φωνές, που είναι θήραμα το νυχτικό της, που μπορεί να μην το ξέρω και να μην το χάραιψα, όμως είναι το δικό της που μιλάει με τη φωνή της, το γνωρίζω από τα πόδια του, τους ώμους, απ' τη μυρουδιά του και σε λίγο από την αφή, που είναι δύο στήθη, δύο χέρια, μια κοιλιά που τρέμει και τινάζεται – και τεζάρονται όλο και πιο μανιασμένα οι φωνές, σαν να βάλθηκαν να μας σκοτώσουν, να νομίζουνε ότι μπορούν· τότε λέω τρέξε χώμα κάτω από τα πόδια μου, τότε νιώθω να γλιστρά να φεύγει, να γίνεται πλακόστρωτο και να γλιστρά και κείνο και να φεύγει και να γίνεται χορτάρι, και να είναι μια ανάσα, δυο λαχανητά, τρεις η ώρα το πρωί και τέσσερις πατούσες και στο τέλος ένας πλούτος από δέντρα δίχως άστρα, δίχως φώτα, δίχως μάγισσες, ένας κόσμος που θα τον φυλάει το σκοτάδι, ένας θησαυρός, που θα τον φυλάγουν η σκιά, τα μαύρα φύλλα και η οικουμενική σιωπή, που μας ψιθυρίζουν «είμαστε μαζί σας», μόνο λέει εκείνη «μη μιλήσεις», με τα χέρια, με τους ελιγμούς, τα σάλτα, με τα χέρια, με τα πόδια και με τις ματιές – «μόνο μη μιλήσεις» κι είναι κίνδυνος· κάθε που μιλήσαμε χαθήκαμε

τότε σφίγγονται τα δάχτυλα μιλάνε, λένε «σ' αγαπώ – κι εγώ», λένε «δεν μπορώ να κάνω δίχως σου – κι εγώ», λένε τέλος του παραμυθιού – ή η αρχή του...